

1806-1840 (H.1221-1256) TARİHLİ MARDİN SER'İYYE SİCİLLERİNİN TANITIMI VE FİHRİSTİ

1806-1840 (H.1221-1256) Dated Mardin Ser'iyye Register's Description and Index

Arzu AHNİ

ÖZET

Osmanlı Tarihi araştırmalarında en önemli arşiv kaynakları arasında yer alan Ser'iyye Sicillerinin tetkik edilmesiyle, sadece bir Osmanlı kentinin merkezle olan ilişkilerinin yanı sıra kendi içindeki hareketliliğini de takip edebilmek mümkün olmaktadır.

Türkiye'de bulunan bütün sicillerin fihristlerinin çıkarılarak sicillerden faydalanmayı kolaylaştırmanın zorunlu olduğu gerçeğinden hareketle, bu yönde yapılan fihrist çalışmalarına bir katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışma; Mardin'e ait Ser'iyye Sicillerinden 253 envanter numaralı Mardin Ser'iyye Sicilinin fihrist ve tanıtımı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ser'iyye Sicilleri, Mardin

ABSTRACT

On the one hand it is possible to follow the relationship between the city centre and the provinces of Ottoman State, on the other hand it is also possible to follow its mobility within the country by way of researching Ser'iyye Register which is one of the most important archives resources of the Ottoman History.

It is a well accepted fact that we could benefit all the registers by finding and keeping the records and index of all registers in Turkey. So in this study the inventory number 253 and index and introduction of Mardin Ser'iyye Register were made in order to contribute to the work index.

Key Words: Ser'iyye Registers, Mardin

GİRİŞ

Ser'iyye sicilleri kadı veya naiblerin mahkemede görevlerini icra ederken defterler halinde tuttukları zabıtlar olup, bunlara "kadı sicili", "kadı defteri" veya sadece "defter" adı da verilmektedir. Bu defterlere mahkeme görevlilerinden olan "mukayyid" tarafından kayıtlar geçirilirken belli bir usul takip edilmektedir. Kadı ve naiblerin mahalli konulara ilişkin verdikleri kararların yazıldığı kısma "sicill-i mahfuz", merkezden gelen her türlü emirlerin yazıldığı kısma ise "sicill-i mahfuz defterlü" adı verilmektedir.

Kadı defterlerinde devlet merkezi ile olan yazımlar, halk dilekleri, ferman, berat, ilam, hüccet, buyruldu, mürasele vs. belgeler bulunmaktadır. Mahalli konulara ait kayıtlar genellikle alacak-verecek, alım-satım, borç, emanet, evlenme, boğazlama, arazi anlaşmazlığı, vasi, vekil atanması, nafaka baskı, vakıflar vb. konuları ihtiva etmektedir. Bunun yanında bölgenin beledi ve inzibati işleri, devletin çıkardığı çeşitli yasaklar, ordu için asker sevkıyatı ve zahire ihtiyacının karşılanması, halktan vergi toplanması, bölgede yetiştirilen ürünler, şehir ve kasabaların nüfusu, salgın hastalıklar ve aile hayatı gibi konular da bu defterlere kaydedilirdi¹.

Genel olarak Ser'iyye sicilleri, şehir tarihini aydınlatma imkânı veren kıymetli hazinelerimizdir. Şehrin fiziki, idari, iktisadi, demografik ve sosyal yapısını aydınlatarak, orijinal bilgiler elde etmemize imkân sağlamaktadır. Şehrin mahalle listeleri, bu mahallelerde yaşayan Müslüman ve

* Arzu AHNİ, Fırat Üniversitesi, İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü Elazığ, arzusahin@firat.edu.tr

¹ İbrahim Yılmazçelik, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Ser'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.12, S.1, Elazığ, 2002, s.326.

gayrimüslimlerin birbirleri ile olan ili kileri, iktisadi vaziyetleri, dini ve sosyal yapılar, vergiye tabi nüfusun tespit edilmesi, vasi-vekil tayin etme, nafaka ba lama yoluyla ailenin koruma altına alınması gibi, sosyal ve kültür tarihimiz açısından çok de erli bilgiler elde etmemiz mümkün olmaktadır. Aynı zamanda iktisadi yapı içerisinde ehir esnaflarının durumu, vakıfların i leyi i, para ve fiyat hareketleri, narh uygulaması vs. konularda önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

I.253 NUMARALI MARDİN ER'YYE SİCİLİNİN TANITIMI

Türkiye'de bulunan bütün er'yye Sicillerinin fihristleri yapılarak ara tırmacıların istifadesine sunulması zaruret haline gelmiştir². Bu noktadan hareket edilerek hazırlanan bu çalış ma, fihrist çalış malarına bir katkı sa lama amacını ta imaktadır.

Mardin ehrine ait 86 adet er'yye Sicili bulunmakta olup³, tamamı Ankara Milli Kütüphane'de mikro-filmlere aktarılmı vaziyette muhafaza edilmektedir. Bu sicillerden ilki 1588, sonuncusu ise 1908 dönemi kayıtlarını içermektedir. Tanıtımını yaptı ımız 253 numaralı sicil ise H. 1221-1256 / M. 1806-1840 yıllarını ihtiva etmektedir.

Ankara Milli Kütüphane'de muhafaza edilen 253 Numaralı Mardin er'yye Sicili hakkındaki genel bilgiler unlardır:

Envanter No: 253

Tarihi: 1806-1840 (H.1221-1256)

Sayfa Sayısı: 238

Yaprak Sayısı: 119

Belge Sayısı: 313

Eni: 16 cm

Boyu: 40 cm

253 Numaralı Mardin er'yye Sicili 16 × 40 cm. ebadında bir defterdir. 7182 numaralı Mikro-filminden fotokopi olarak aldı ımız bu deftere tarafımızdan sayfa numarası verilmi olup; tamamı 238 sayfadan (119 yaprak) olu maktadır.

Sicilde toplam olarak 313 adet belge bulunmaktadır. Bunlar arasında ferman, berat, buyruldu, mürasele, tereke, ilam, hüccet, vakfiye, müfredat defteri, kayıt vs. belgeler yer almaktadır. Bu belgelerden Arapça olarak kaleme alınanlar, genel olarak hüccet ve vakfiye kayıtlarıdır. Ayrıca 5 adet buyruldu sureti de Arapça olarak kaleme alınmıştır. Defterin ilk 4 sayfası yıpranmıştır.

² Bu konu ile ilgili olarak yapılan çalış malardan bir kısmı örnek olması açısından aşağı da verilmiştir: Rifat Özdemir, " er'yye Sicillerinin Toplu Kataloguna Do ru", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1,S.1, Elazı ,1987, s.192; brahim Yılmazçelik, *Diyarbakır er'yye Sicilleri (Katalog ve Fihristleri)*, Ankara, 2001; brahim Yılmazçelik, "392 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi" *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, Elazı , 1988, s.229-265; brahim Yılmazçelik, "1736-1739 (H.1149-1151) Tarihli Amasya er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *OTAM*, S.9, Ankara, 1998, s.457-502; Ahmet Kankal- brahim Özco ar- Hüseyin Ha imi Güne - Veysel Gürhan, *248 Nolu Mardin er'yye Sicili Belge Özetleri Ve Mardin*, stanbul, 2007;Ahmet Aksın, "218 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.9, S.1, Elazı , 1999; Özcan Tatar, " 8 Numaralı Antakya er'yye Sicilinin H.1178-1179 (M.1764-1765) Tanıtımı ve Fihristi", *Türk Dünyası Ara tırmaları Dergisi*, S.164, stanbul, 2006, s.217-240; Mehmet Be ırlı, "385 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Osmanlı ehir Tarihi Açısından Önemi", *OTAM*, S.10, Ankara, 1999, s.3; Meryem Kaçan Erdo an, "1166-1167 / 1752-1754 Tarihli (R 37 Numaralı) Rusçuk er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Vakıflar Dergisi*, S.35, Vakıflar Genel Müdürlü ü Yayınları, Ankara, 2011, s.155; Sevim Erdem, "1786- 1789 (H. 1200-1203) Tarihli 65 Numaralı Adana er'yye Sicili Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.20, S.1, Elazı , 2010, s. 489-514; Celalettin Uzun, "1638-1639 (H. 1048- 1049) Tarihli Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.23, S.1, Elazı , 2013, s.255-290.

³ Ahmet Akgündüz; *er'yye Sicilleri Mahiyeti Toplu Katalogu ve Seçme Hükümler*, c.1, Türk Dünyası Ara tırmaları Vakfı, stanbul,1988.

oldu undan oldukça siliktir. Sonraki belgeler daha net oldu undan okunu u da o derecede kolay olmaktadır.

Genelde rik'a yazı türü ve çe itlerinin kullanılması ile birlikte, divani ve nesih türünden yazılara da rastlamak mümkündür. Özellikle mürasele kayıtları nesih yazısı ile yazılmıştır. Aynı zamanda defterin birden fazla kâtip tarafından tutuldu u anlaşılmaktadır. Tarihlendirme Arapça yazı ile yazıldığı gibi rakam olarak da verilmiştir. Yazı dili sade ve anlaşılır olmakla birlikte Arapça terkip ve tamlamalara da sıklıkla yer verilmiştir.

II. 1806-1840 (H.1221-1256) TARHLI MARDIN ER'YYE SCLN NFHRST VE BELGELER N KONULARINA GÖRE TASN FLER YLE KISA ÖZETLER

1. SOSYAL, DAR VE HUKUK MUHTEVALI BELGELER

a. Nasb

Belge No: 31 21 Temmuz 1837 (H. 17 R 1253) tarihli hükümet buyrulduğuna göre; Mardin Muhafızı olarak görev yapan Mehmed Bey azledilerek, yerine Eski Midyat mütesellimi Mehmed A a tayin edilmiştir.

Belge No: 34 1255 (1839 - 1840) senesinde Mardin Mütesellimi Süleyman A a'nın, 1256 (1840-1841) senesinde Mardin Muhafızı Abdülkerim Pa a'nın muharrem ayından recebin sonuna kadar idareleri sırasında yapılan masraf kayıdır.

Belge No: 41 İstanbul'a bağlı olan Katolik Patri inin padi aha arz eyledi i mühürlü taktirinde, patrikli ine dâhil olan Mardin ve havalisi Katolik Murahhası olan Evakim adlı rahibin yeri boş kaldı nı bildirmiştir. Bunun üzerine Usib adlı piskopos 4000 akçe resm-i pe ke ile Katolik Murahhası olarak tevcih edilmiş ve kendisine berat gönderilmiştir. 20 Haziran 1840 (H.19 R 1256)

Belge No: 44 Eski Mardin muhafızı Mehmed Bey tarafından hala Mardin Muhafızı Pa abeyendi Mehmed A a'ya devir teslim. Mehmed A a'ya teslim edilen miri hayvanatın kayıdır. Tarihsiz

Belge No: 45 22 A ustos 1840 (H. 23 C 1256) tarihinde Mardin Sanca ı Musul Eyaletine ilhak edilmiştir. Mütesellim Abdülkerim azledilerek, yerine El-hac Süleyman A a nasb olunmuştur. Eski mütesellimin emval ve e yaları Corcu veled-i stipo'ye teslim edilmiştir.

Belge No: 53 Musul Eyalet valisi Mehmed Pa a'ya gönderilen 22 A ustos 1840 (H. 23 C 1256) tarihli fermana göre; Mardin kazası bazen Diyarbakır'e bazen Musul Eyaletine ilhak edilerek idare edilmekteydi. Diyarbakır Mü irli i idaresinde bulunan Mardin kazasının Musul Eyaletine bağlanması himaye ve korunma açısından daha uygun olması sebebiyle Mardin, yeniden Musul Eyaletine ilhak edildi ine dair.

Belge No: 54 El-hac Süleyman A a'nın Mardin mütesellimi olarak tayin edildi ine dair, Musul valisi Mehmed Pa a tarafından gönderilen 22 A ustos 1840 (H.23 C 1256) tarihli buyruldu.

Belge No: 69 4 Ekim 1840 (H.7 1256) tarihli buyrulduya göre; Mardin Sanca ı mütesellimi olan Hacı Süleyman A a azledilerek, yerine Murad Ne et Efendi mütesellim nasb olunmuştur.

Belge No: 71 Murad Ne et Efendi'nin Mardin'e mütesellim nasb olundu una dair 24 Eylül 1840 (H. 27 B 1256) tarihli **Arapça buyruldu** sureti.

Belge No: 85 25 Haziran 1840 (H. 24 R 1256) tarihinde Mü ir-i azam Sadullah Pa a'dan Mehmet Ali Efendi'ye gelen buyrulduya göre, Mardin'de Jurnal Kâtibi olan Efendi'nin vefatı sebebiyle, Jurnal Kitabetine erbab-ı stihkakdan Mehmed Ali Efendi tayin edilmiştir.

Belge No: 86 18 Eylül 1840 (H. 21 B 1256) tarihli buyrulduya göre; Mardin mütesellimi Dergâh-ı Ali kapucubalarılarından El-hac Süleyman A a'dır. Bu tarihte Mardin kazasına Abdulkadir Bey Reisü'l-ayan (ba ayan) olarak tayin edilmiştir.

Belge No: 89 3 Temmuz 1840 (H. 3 CA 1256) tarihli buyrulduya göre; Diyarbakır Eyaleti Mü irli i, Maden-i Hümayun Emaneti ile Rakka ve Mara Eyaletlerinin de katılımıyla Süleyman

Pa a'nın uhdesine tevcih edilmi tir. Aynı tarihte Mardin kazasının umur-ı zaptiyesi Abdulkirim Pa a'nın memuriyeti altındadır.

Belge No: 127 Musul valisi ve madiye ile Mardin Sancakları mutasarrıfı Vezir Mehmed Pa a'ya, di er görevlerine ilave olarak Cizre Sanca ı idaresinin de verildi ine dair 18 Temmuz 1841 (H. 28 CA 1257) tarihli ferman.

Belge No: 128 Cizre kazasının Musul'a ilhak edildi ine dair Mardin kaim-makamı, naib, ayan ve i erlerine gönderilen 17 Temmuz 1841 (H. 27 CA 1257) tarihli buyruldu.

Belge No: 131 Mevlana Seyyid Mehmed Ali Efendi, 1255 (1839-1840) senesi ramazanın ilk gününden itibaren Mardin naibi olarak tayin edilmi tir. Amid Kadısı Seyyid Hacı brahim tarafından gönderilen mürasele. 8 Kasım 1839 (H. 1 N 1255)

Belge No: 132 Mardin kazası naibli inin Mevlana Seyyid Mehmed Ali Efendi'ye tevcih edilmesine dair. 8 Nisan 1840 (H. 5 S 1256)

Belge No: 133 Mevlana Seyyid Mehmed Ali Efendi'nin 1256 senesi recebin ilk gününden itibaren Mardin naibi olarak tayin edilmesine dair Amid Kadısı Seyyid Abdulhamid tarafından gönderilen mürasele kaydı. 29 A ustos 1840 (H. 1 B 1256)

Belge No: 134 Amid kazası sanca ına tâbi Mardin kazasının naibi Seyyid Mehmed Mesud Efendi'nin istifa etmesi üzerine, 1 Ekim 1837 (Gurre-i Receb 1253) tarihinde Mevlana es Seyyid Hacı smail Hakkı Efendi Mardin niyabetine tayin edilmi tir.

Belge No: 135 Amid Kadısı Seyyid Mehmed Efendi tarafından, Amid kazası nahiyelerinden Mardin kazasının “umur-ı ahkâm-ı er'iyyesi” 15 Mayıs 1839 (Gurre-i RA 1255) tarihinde Mevlana es Seyyid eyh Osman Efendi'ye tevcih edilmi tir.

Belge No: 136 Mardin kazasının naibi eyh Osman Efendi azledilerek, yerine 12 A ustos 1839 (Gurre-i C 1255) tarihinde Mevlana Müfti-zade es Seyyid Mehmed erif Efendi tayin edilmi tir.

Belge No: 137 Amid kazalarından Mardin kazasının “umur-ı ahkâm-ı er'iyyesi” (Mardin Kadılı ı), 6 Ocak 1840 (Gurre-i ZA 1255) tarihinde Mevlana es Seyyid Mehmed Ali Efendi'ye tevcih edilmi tir.

Belge No: 139 Mardin kazası naibli ini elinde bulunduran Mehmed Ali Efendi'nin uygunsuz hareketlerinin ikâyet edilmesi üzerine azledildi i ve eyh Osman Efendi'nin 3 Mayıs 1840 tarihinden (1256 senesi Rebî'ü'l-evvel ayının ilk gününden) itibaren Mardin naibi olarak tayin edildi i, Amid Kadısı Seyyid Abdulhamid tarafından bir mürasele ile bildirilmi tir.

Belge No: 140 Amid kazasına ba lı Mardin nahiyesi naibli i, 21 Haziran 1841 tarihinden (1257 senesi Cemaziye'l-evvel ayının ilk gününden) itibaren Mehmed Necib Efendi'nin uhdesine ihale olunmu tur.

Belge No: 141 Mardin kazası naibinin azledilmesi üzerine, 12 Nisan 1842 tarihinden (1258 senesi Rebî'ü'l-evvel ayının ilk gününden) itibaren Mardin ulemasından Mevlana Hindi-zâde eyh Osman Efendi Mardin naibli ine tayin edilmi tir.

Belge No: 152 Musul valisi, madiye ve Mardin sancakları mutasarrıfı Vezir Mehmed Pa a'nın görev süresinin uzatıldı ını gösteren 5-15 Aralık 1840 (Evasıt-ı L 1256) tarihli ferman.

Belge No: 153 Mardin mütesellimi Murad Ne et Efendi'nin görev süresinin uzatıldı ını ilan eden 28 Ocak 1841 (H. 5 Z 1256) tarihli buyruldu.

Belge No: 164 Mardin mütesellimi Mehmed A a, kadı, müftü efendi, e raf, nüfus defteri nazırı, ulema, tüccarlar, esnaf eyhleri, a ıret a aları ve memleket ileri gelenlerine gönderilen 23 A ustos 1841 (H. 5 B 1257) tarihli **Arapça buyruldu**. Toplumda fesatlık çıkarmanın önüne geçilmesi hususu dile getirilerek, içte ve dı ta memleket çıkarlarını gözetecek bir ahıs tayin etmek istedikleri ve bu konuda Hacı Süleyman A a'nın Müdür olarak tayin edildi i bildirilmi tir.

Belge No: 176 Mardin kazasının nakübü'l-e raf kaim-makamlı ı hizmet-i erifesi, 3 A ustos 1837 (Gurre-i Cemaziye'l-evvel 1253) tarihinde sadat-ı kiramdan eyh Abdulfettah Efendi'ye tevcih ve ihale olundu una dair.

Belge No: 184 20 Kasım 1839 (H. 13 N 1255) tarihli Musul Eyalet divanından gelen ve Mardin kadısı, cümle hanedan ve i erleri ve ayanlarına hitaben yazılan buyrulduya göre; Mardin Sanca ma ayan olarak, erbab-ı liyakat ve sadakat sahibi olan Mardin hanedanından Ali Bey tayin edilmi tir.

Belge No: 185 14 A ustos 1839 (H. 3 C 1255) tarihli Mardin kazası naibi ve müftü efendi ve cümle i erlerine hitaben yazılan buyrulduya göre; Mardin kazasının muhafız vekili olan Bekir Efendi azledilerek, yerine dergâh-ı mualla kapucuba ılarından Hacı Süleyman A a tayin edilmi tir. Kazanın idare edilmesi, hâsılat ve mukataat olarak cüzi ve külli varidatının toplanması ile ilgili bütün i ler A a'nın uhdesine ihale edilmi tir.

Belge No: 217 Sivas Eyalet mü iri Vezir Hafız Pa a tarafından, Mardin kazası Jurnal Kitabetine aylık 400 kuru maa tahsis olunarak, bu göreve Mehmed Hulusi'nin istihdam edildi ine dair. 24 Eylül 1838 (H. 5 B 1254)

Belge No: 220 ark Seraskeri Vezir Hafız Pa a ve onun idaresi altındaki Eyaletle ba lı kazaların, ehl-i er ve örf mensuplarına hitaben gönderilen fermana göre; 2 Temmuz 1839 (H. 19 R 1255) tarihinde Sultan II. Mahmud'un vefatı üzerine Sultan Abdülmecid Han tahta çıkmı ve cülus-ı hümâyün ilan edilmi tir.

Belge No: 225 Diyarbakır ve Rakka Eyaletleri ile Mu Sanca ı ve Maden-i Hümayun emanetinin Vezir Sadullah Pa a'ya tevcih edildi ine dair 3-13 Temmuz 1839 (Evahir-i R 1255) tarihli ferman.

Belge No: 231 Diyarbakır Eyalet divanından Mir-liva Abdulkerim Pa a'ya ve Mardin naibi efendi ve cümle i erlerine hitaben gönderilen 9 Mart 1840 (H. 5 M 1256) tarihli buyrulduya göre; Mardin Sanca ı yeniden Diyarbakır Eyaletine ilhak edilmi tir.

Belge No: 244 Mevlana Seyyid Mehmed Necib Efendi'nin, Mardin kazasına naib olarak atandı nı bildiren ve Amid kadısı Seyyid Mustafa tarafından gönderilen mürasele kaydı. 15 Aralık 1841 (H. 1 ZA 1257)

Belge No: 255 Musul valisi Mehmed Pa a'nın görev süresinin ibka edildi ini bildiren 8-18 Aralık 1839 (Evail-i L 1255) tarihli ferman sureti.

Belge No: 256 Dergâh-ı Âli Kapucuba ılarından Mardin Sanca ı mütesellimi Hacı Süleyman A a ve Musul Kaim-makamı olup, o tarafta görevlendirilen Mehmed A a'ya gönderilen 21 ubat 1840 (H. 17 Z 1255) tarihli buyrulduya göre; Musul valisi Mehmed Pa a'nın görev süresi ibka edilmi tir.

Belge No: 279 Musul valisi ve madiye Sanca ı mutasarrıfı Vezir Mehmed Pa a'ya gönderilen 22-30 Temmuz 1839 (Evasıt-ı CA 1255) tarihli fermana göre; Mardin Sanca ı'nın öteden beri Musul valilerine tevcih olundu u ifade edilerek, daha önce Sivas Mü irli ine ilhak olunan sanca ın yeniden Musul'a ilhak edilerek kendisine tevcih edildi i bildirilmi tir. Ahalinin asayi ve güvenli inin muhafaza edilmesi istenilmi tir.

Belge No: 280 Hacı Süleyman A a'nın Mardin mütesellimi olarak nasb olundu unu bildiren ve Musul valisi Mehmed Pa a tarafından gönderilen 27 Temmuz 1839 (H.15 CA 1255) tarihli buyruldu.

Belge No: 287 Musul valisi ve ilave olarak madiye, Mardin ve Cizre sancakları mutasarrıfı Vezir Mehmed Pa a'nın görev süresinin ibka edildi ini bildiren 25-30 Kasım 1841(Evasıt-ı L 1257) tarihli fermanın suretidir.

Belge No: 288 Dergâh-ı Ali Kapucuba ılarından Mehmed A a'nın Mardin Sanca ı Mütesellimi nasb olundu una dair 14 Ocak 1842 (H. 1 Z 1257) tarihli Musul Eyalet valisi Mehmed Pa a tarafından gönderilen buyruldu.

Belge No: 289 Mardinli Ali Bey'in madiye'deki ihtilali sebebiyle emmi-zadesi Abdulkadir Bey nüfus nazırlı ından azledilerek, yerine Mardin Müdürü Hacı Süleyman A a istihdam edilmi ve maa nının ayda aya ödenmesi istenilmi tir. 14 Nisan 1842 (H. 3 RA 1258) tarihli Musul Eyaletinden gelen buyruldu.

b. Vasi, Vekil Tayini, Nafaka-Kisve Baha ile İlgili Belgeler

Belge No: 18 Amudiye ile Sürgüculü kimselerden kireç i leyenlerin aldıkları kireçlerin parasını Süleyman Bey'e verdikleri ve ellerinde bir akçe dahi kalmadı na dair. 16 Eylül 1837 (H. 15 C 1253)

Belge No: 39 Mardin ahalisinden Hazine Hatun binti Yusuf A a, vekili Hacı Ahmed bin Hasan ve Seyyid Ahmed Keçeciyan'ın ahitlikleriyle açtı ı davasında; kocası Seyyid Zeyni Efendi'nin vefatı üzerine, onun zimmetinde olan Mihr-i Muaccel ile Mihr-i Müeccel toplam 1630 kuru mebla ın kendisine verilmesini talep etmi ve dava olumlu sonuçlanmı tir.

Belge No: 43 El- Hac Mahmud Kazancı meclis-i er'e gelerek kızı Hacce ve Hacce'nin kızı Adile'ye nafaka talebinde bulundu una dair **Arapça hüccet**. Belirlenen nafakaya göre her gün 20 para ödenecektir. ubat 1842 (M 1258)

Belge No: 83 Mehmed Selim ve o lu Abdülaziz'in kaybolmaları üzerine mallarına vekil olarak Molla Mehmed Salih b. Hacı Abdulgafur'un bakaca ına dair **Arapça kayıt**. Aralık 1841 (ZA 1257)

Belge No: 100 Arapça belge silik olması sebebiyle okunamamı tir.

Belge No: 103 smail b. Hamza'nın küçük karde leri Hamza ve Ali'ye vasi tayin olundu una dair **Arapça hüccet**. Mart 1841 (S 1257)

Belge No: 187 Zeyni Efendi-zade Monla Esed'in, kız karde leri Hazne, mi ve Am e'ye vasi olup, onların hukukunu koruyaca ını ve kendilerine kalan mirası gözetece ini taahhüt etti ine dair Temmuz 1841(C 1257) tarihli **Arapça hüccet**.

Belge No: 246 Esad bin Halil, amcası merhum Mahmud'un çocukları Mahmud, Hedle ve Zerke'nin nafakalarının ödenmesi için, Gölasiye mahallesindeki amcasından kalan evi satmı tir. Ta yapılı olan ev içerisinde tek mesalibli kahve oca ı, buhari, kenef, su kuyusu ve avlusunda yıkılmı vaziyette matbah bulunmaktadır. 27-30 Ekim 1840 (Evail-i N 1256) tarihli satı hücceti.

Belge No: 282 Köse Mehmed Bey hazretlerinin pazar ba ısı olan Mustafa'nın elindeki 7 kile mercimek bahası olan 190 kuru un Mehmed Bey'in vekili Re id A a'ya teslim edildi ine dair. 24 Haziran 1839 (H.11 R 1255)

Belge No: 290 Berfi binti Ali'nin meclis-i er'e gelerek, iki o lu Muhammed ve Yusuf b. sa'nın buluşa ına gelinceye kadar tüm haklarının korunması için kendilerine vasi oldu unu bildiren **Arapça vesayet hücceti**. Hüccet tarihinden sonra her gün nafaka olarak 10 para verilmi tir. Nisan 1842 (RA 1258)

c. Bazı dari, Askeri ve Sosyal Düzenlemelerle İlgili Belgeler

Belge No: 3 Mirza Pa a'nın zamanında helak olan davalarının kaydı yapılmı tir. 1839 (1255)

Belge No:4 Mardin'de bulunan askerlerin Diyarbakır'e sevk edilmesi gerekti inden, yol üzerinde bulunan ahinler (ahnigar) ve A bakar karyelerinde bir gecelik konaklamaları, yem ve yiyeceklerinin Diyarbakır hazinesinden kar ılanması hususunda yazılan 7 Eylül 1837 (H. 6 C 1253) tarihli buyruldu.

Belge No: 6 Müzayede usulüyle satılan mallar ile kalede bulunan mefru atın kaydının yapıldı na dair. Tarihsiz

Belge No: 7 23 Mart 1840 (H. 19 M 1256) tarihli kayda göre; menzilhanede memlekete ait olan e yalar Arap Hüseyin A a'dan alınıp Corcu stipo'ye teslim edilmi tir.

Belge No: 8 Menzilhane için Kola ası Ali A a'dan satın alınan ya ız i di in menzilhaneye getirildi ine dair 18 Nisan 1840 (H. 15 S 1256) tarihli kayıt.

Belge No: 9 Kethüda bey tarafından Veli Efendi'den alınan doru bargirin Diyarbakır'e götürüldü ünde ölmü oldu una dair kayıt. 6 Haziran 1840 (H. 5 R 1256)

Belge No: 12 Mardin Muhafızı Pa a Be endi Mehmed'e teslim edilen ve Hafız Pa a'ya ait Sincar mal ganimetine dair kayıt.

Belge No: 26 Hafız Pa a'nın eyhan'da Muhafız eliyle vaz eyledi i bargirlerden bir res kır bargirin helak oldu una dair kayıt. 3 Eylül 1837 (H. 2 C 1253)

Belge No: 40 Kazalara müba ir tayin olundu unda müba irlerin zaruri masraflarının o mahalden kar ılanması ve hizmet-i müba iriyeden ziyade fukaradan cerime namıyla bir akçe ve bir habbenin dahi alınmaması hususunda gönderilen ferman.

Belge No: 42 Kirahane hayvanlarından helak olan bargirlerin kayıdır.

Belge No: 46 Mardin Kalesinde muhafaza edilen cepbane Mehmed Mirza Pa a vaktinde yoklandı ma dair kayıt.

Belge No: 50 Musul valisinden Dergâh-ı Âli kapucuba ılarından Mardin mütesellimi Hacı Süleyman A a'ya gelen hil'at buyrulduşudur. 1840 (1256)

Belge No: 51 Mardin muhafızından gelen peksimatın ölçülerek kaleye teslim olundu una dair kayıt.

Belge No: 62 Samsun iskelesinden Musul'a 33 yük e ya ve hayvanatın nakledilmesi sırasında alınması gereken ücretin yol üzerinde bulunan yerlerdeki Tanzimat-ı Hayriye'nin icra edildi i mahallerde meclisler vasıtasıyla alınması (muhasıllık) , Tanzimat'ın icra edilmedi i yerlerde ise kazalar tarafından ödenmesi hususunda Musul valisi Mehmed Pa a'ya yazılan ferman. 19-30 A ustos 1840 (Evahir-i C 1256)

Belge No: 64 Memâlik-i mahruse-i ahanede herkesin mühürlü Mürur Tezkeresi bulundurmasının zorunlu oldu u ve tezkeresiz seyahat edilmemesi gerekti ini bildiren ve Mardin naib efendi ve mütesellim Murad Efendi, nüfus memurları ve i erlerine hitaben Musul Eyalet divanından gönderilen buyruldu. 22 Ekim 1840 (H. 25 1256)

Belge No: 68 Süvari ve piyade olarak tertip edilen redif askeri te kilatı ile ilgili olarak Diyarbakır ve Rakka valisi Vezir Sadullah Pa a'ya gönderilen ferman. 1839 (1255)

Belge No: 72 Musul valisi Mehmed Pa a'ya gönderilen 8 Ekim 1840 (H. 11 1256) tarihli fermana göre; Musul tarafında bulunan asâkir-i muntazama için tanzim edilen 111 yük araba ve hayvanatın Musul'a nakledilmesi gerekti i bildirilerek, bu nakletme sırasında ortaya çıkan masrafların Samsun skelesinden Musul'a varıncaya kadar yol üzerinde bulunan yerlerde Tanzimat'ın icra edildi i mahallerde meclisler tarafından tahsil edilmesi, Tanzimat'ın henüz uygulanmadı ı yerlerde ise bu ücretin kazalar tarafından ödenmesi istenilmi tir.

Belge No: 73 Anadolu ve Rumeli'de bulunan tekke ve zaviyelerde görev alan ki iler in tarikat mensubu ehil ki iler olması gerekti i, ancak bir süreden beri bu usule riayetsizlikle bo olan yerlere ehil olmayan ki iler in tevcih edildi i ve ehliyet erbabının açıkta kaldı ı bildirilmi tir. Bundan sonra bütün tekke ve zaviyelerde herhangi bir cihete alınacak ki inin eyh ve dervi lerin ittifaklarıyla tevcih edilmesi yani cihetin erbap ehline verilmesi hususunda Nak ibendî, Kadiriye vs. tarikatların eyhleri tarafından mühürlü arz ile eyhülislama takdim etmeleri ve eyhülislâmın i aretiyle de tevcihin gerçekle mesi için yazılan 19 Mayıs 1837 (H.13 S 1253) tarihli ferman.

Belge No: 88 Hafız Pa a tarafından Sincar Da ına gönderilen ordunun ganimetleri aldığı na dair **Arapça kayıt**. Mardin muhafızı Mirza Pa a tarafından Tay a iretine ait mallardan 14.442 koyun, 46 inek, öküz, düve olmak üzere büyük ve küçükba hayvan getirilmiştir. 1837 (1253)

Belge No: 93 21 Nisan 1837 (H. 15 M 1253) tarihli belgeye göre slam ve reyanın korunması ve himaye altına alınmasının önemi ifade edilerek; gelip geçen kervanların konaklamaları, yem ve yiyeceklerinin temininin güvenli bir şekilde sağlanması gerektiği bildirilmiştir.

Belge No: 116 Diyarbakırlı Behram bin Mehmed'in tımar beratı için, Mardin muhafızı ve Musul kaim-makamı Mehmed A a tarafından tezkere verilmiştir. 16 Haziran 1841 (H. 25 R 1257)

Belge No: 119 Musul valisi Mehmed Pa a ve idaresindeki yerlerin kadı, naib ve i emlerine gönderilen ferman; Receb ayının 5. Pazartesi günü saat 10'da Sultan Mehmed Murad isminde bir ehzadenin doğduğunu ilan edilmiştir. 10 Aralık 1840 (H.15 L 1256)

Belge No: 129 Benabil ve Ri mil karyesi ahalileri tarafından, Kaim-makam Mehmed A a ambarına ödenen 40 kile arpanın aynı ya da akçe olarak verilmesine dair. 15 Mayıs 1842 (H.4 R 1258)

Belge No: 145 Asakir-i muntazama-i şahaneden 1. Alayın 1. Bölümü 1. Onbaşı Ali veled Abdullah'ın, Amid sancağına bağlı Mardin nahiyesinde 17.500 akçe tımara mutasarrıf olduğu na dair Diyarbakır müdri Vezir Süleyman Pa a ve Mardin naibine ferman gönderilmiştir. 13-23 Temmuz 1839 (Evail-i CA 1255)

Belge No: 146 skat-ı ceninin dinen haram, kanunen yasak olduğu bildirilerek, böyle bir teebbüsle karşılaşılınca derhal ikâyet edilmesi, suçluların yakalanarak en ağır cezaya çarptırılması ve hekimlerin de ceninin düürülmesi için ilaç vermemelerinin tembihlenmesi hususunda gönderilen ferman. Kasım 1838 (N 1254)

Belge No: 157 Salah, Kavs, Göllü, Bodire, Mezra, Telfeyyaz, Çiftlik, Dükük, Koçhisar, Tel Ermen, brahimiye karyelerinden alınıp teslim edilen 63 adet katır ve bargirin kayıdır. 15 ubat 1839 (H. 1 Z 1254)

Belge No: 159 1839 (1254) senesi Süleymaniye Da mahallinde, eyh Abdülaziz ve eyh Hamza'nın Mardin'e gelerek tekve vazifesi olarak 722 kuruşu Mirliya Mehmed Mirza Pa a'dan ahz ü kabz ettiklerine dair.

Belge No: 160 Diyarbakır Eyaletinde üç tabur redif askerinin tertip ve tanzim edilmesi için bütün kazalara bilgi verilerek, Mardin kazası hissesine 4 bölük askerinin isabet ettiği, bölüklerin üçlü ve dörtlü gruplandırılarak bir an önce gönderilmesi gerektiğini bildiren buyruldu sureti. 18 Mayıs 1837 (H. 12 S 1253)

Belge No: 161 Mardin'de redif askerlerinin tanzim edilmesi ile ilgili olarak Hafız Pa a tarafından gönderilen buyruldu sureti. 29 Mayıs 1837 (H. 23 S 1253)

Diyarbakır Eyaletinden bir alay redif askerinin tekil edilmesi gerektiği ve Mardin'e isabet eden hissenin acilen tertip edilmesi ve bu neferlerin Ke i-zade hanedanından ve askerliğe layık olup tüfek kullananlar arasından seçilerek nüfus itibarıyla üçlü ve dörtlü olarak tertip edilmesi ve isimlerinin yazıldığı defterin gönderilmesi hususunda yazılmıştır.

Belge No: 168 Asakir-i mansure 12. alayının 3. taburunun 1. bölümünde 5. onbaşının 9. Neferi Mardinli Abdullah veled Ömer'in memleketine gönderildiği; ve askerinin sıhhatine kavutunda geri döneceğine dair seraskerden tezkere verilmiştir. 30 Kasım 1838 (H. 13 N 1254)

Belge No: 171 Hafız Pa a tarafından Mardin naibine ve Mardin Muhafızı Mehmed A a'ya hitaben gönderilen Cezireli eyh Abdulfettah Efendi ile ilgili 21 Kasım 1837 (H. 22 uban 1253) tarihli buyrulduya göre; Mardin karyelerinden Bodire karyesinin Cezireli eyh Abdulfettah Efendi hazretlerine yer ve yurt olarak tahsis edilmesi ve karyenin eyh tarafından zabt ve idare olunması,

kendisi ve biraderlerinin tekâliften muaf tutulmaları ile birlikte adı geçen karyenin imar edilip enlendirilmesi ve hâsılâtının toplatılıp idaresinin eyhin eline verilmesi istenilmi tir.

Belge No: 172 Cezireli eyh Abdulfettah Efendi'nin mahsulünü vermek için yazılan 20 Kasım 1837 (H. 21 1253) tarihli mektup suretidir.

Belge No: 174 Mardin naibi ve muhafızına gönderilen 21 Kasım 1837 (H. 22 1253) tarihli buyruğuya göre; Da i ahalsinin birle tirilerek bütün hanelerin Harik Köyü'ne nakledilmesi ve burada vergilerinin toplatılması istenilmi tir.

Belge No: 175 Ri mil ve Kabala karyelerinde da ınık bir halde bulunan Da i a ireti fukaralarının Hafız Pa a'ya gönderdikleri arzuhallerinde; Da i a ireti mensuplarının 3-4 senedir harap ve peri an bir vaziyette; Ri mil, Kabala ve Mansure karyelerinde 10'ar hane olmak üzere da ınık bir halde buldukları ve hepsinin bir araya getirilerek salyane ve tekâlife tâbi olmalarını istemi lerdir.

Belge No: 178 Matran Anton'un berat-ı erifinin suretidir. stanbul'a ba lı olan Katolik Patri i tarafından padi aha takdim edilen mühürlü takirde; Diyarbakır ve havalisinde bulunan Süryani Katoliklerin ayin icraları sırasında üzerlerine murahhasa (ermenî piskoposu) tayini gerekti inin bildirilmesi üzerine, Mardin havalisi Süryani Katolik murahhaslı ı Anton adlı ki iye 10 bin akçe resm-i pe ke ile verilerek berat gönderilmi tir. Tarihsiz.

Belge No: 179 Süryani milletinin ayinlerine, ehl-i örf taifesi tarafından tutarsız bahanelerle müdahil olunmaması, kendilerine tahsis edilen kilise ve manastırlarını tefti kaydıyla rencide edilmemeleri hususunda gönderilen ferman.

Belge No: 183 Her sene Mardin'den gelmesi âdet haline gelen 120 batman eri in bahası olan 872,5 kuru un 1830 (1246) senesi sonuna kadar birikti i ve 8 senelik toplam 6980 kuru un hazineye teslim edilmedi i anla ıldı ından, toplam mebla 6980 kuru ocaklık akçesinin ertelenmesine izin verilmeden bir akçesi dahi geri bırakılmayarak, Mardin mukataası malından acilen ödenmesi ve hazineye tesliminde ihtimam gösterilmesi hususunda Mardin kadısı ve voyvodasına hitaben yazılan 8 Ekim 1838 (H.19 B 1254) tarihli ferman.

Belge No: 186 Musul Beylerbeyine gönderilen fermana göre; Ba dat havalisinde bulunan Muazzeyn-i Cebel Tekkesine taâmiye olarak verilmek üzere, Mardin mukataası malından yevmi 2 kuru ve Musul gebran cizyesinden zamla birlikte 3 kuru un gönderilmesi için Mehmed Sadık Bayezid'in görevlendirildi i bildirilmi tir.

Belge No: 190 Mardin seyyidlerinden Seyyid eyh Mehmed, Seyyid eyh Ömer, Seyyid eyh brahim, Seyyid eyh Ali ve Seyyid eyh Said isimli ki iler, Mardin kazasına ba lı Mansuriye karyesinin zabiti tarafından "resm-i raiyyet"e tâbi edilerek, zulüm içerisinde olduklarını arzuhallerinde bildirerek, neseplerinin sahih oldu unu ve sadât-ı kiramdan olduklarının ispat edilmesini istemeleri üzerine 26-30 Mayıs 1837 (Evahir-i Safer 1253) tarihinde Mardin kazası naibine hitaben ferman gönderilmi ve bu husus üzerinde çalı lması ve sadat-ı kiramdan olduklarının ispatı halinde bu teaddinin ref edilmesi yani raiyyet vergisinin kaldırılması emredilmi tir.

Belge No: 191 Mardin kazasına ba lı Mansuriye karyesinde yukarıda adı geçen seyyidler toprak tasarruf ediyorlar ise hane-i avarızıyye adı altında vergiye tâbi olmaları gerekti i, ancak emval ve yerleri yok ise karye ahalsi tarafından verilmesi gereken tekâlifin bu ki iler üzerinden kaldırılması hususunda Mardin naibine 26-30 Mayıs 1837 (Evahir-i Safer 1253) tarihinde bir ferman gönderilmi tir.

Belge No: 194 Mardin'de bulunan Ermeni papaz, ruhban ve cemaatleri ile Süryani Katolik milleti arasında sürekli olarak anla mazlıkların olması dolayısıyla her iki milletin patrikleri uyarılmı ve birbirlerinin kiliselerine ayak basmamaları hususunda 9-19 A ustos 1840 (Evasıt-ı C 1256) tarihinde bir emir gönderilmi tir.

Belge No: 195 Mardin Sanca ı muhafızı Abdülkerim Pa a'ya gönderilen 21 Mart 1840 (H. 17 M 1256) tarihli buyruldu.

Belge No: 196 Diyarbakır Mü iri Sadullah Pa a'ya gönderilen Evasıt-ı Zi'l-hicce 1255 tarihli fermana göre; Mardin kazası Diyarbakır Eyaleti'ne ba lı iken sonradan ayrılarak Musul'a ilhak edilmi tir. Ancak kazanın Diyarbakır'e yakınlı ı münasebetiyle yeniden buraya ilhakı söz konusu oldu undan bahisle ahalisinin korunması, güvence altına alınması ve bütün i lerin zamanında görülüp neticelendirilmesi istenilmi tir.

Belge No: 198 Nusaybin nahiyesindeki havâss-ı hümâyûn karyeleri ile ilgili olarak Seyyid Hacı smail tarafından yazılan 8-18 Aralık 1837 (Evasıt-ı N 1253) tarihli maruzat.

Belge No: 199 Ermeni Patrikli ine tâbi Deyrû'z-Za faran Kilisesi ile Haleb, am, Rakka, Diyarbakır, Mardin, Musul ve Midyat'ın ba lı oldu u Yakubi Süryani Patrikli i'nin 4800 akçe pe ke ile rahip Iyas Matran'a tevcih edildi ine dair berat sureti.

Belge No: 201 Maden-i Hümâyûn tarafından gönderilen 20 nefer la ımcılara günlük ücret olarak 5,5 kuru ve 1 kıyye ekmekek verildi ine dair kayıt. 6 Ocak 1838 (H. 9 L 1253)

Belge No: 208 Mardin kaim-makamı dergâh-ı âli kapucubalılarından Mehmed A a'nın döneminde Mardin'deki Hacı Abdal Kona ından 104 çift tabanca vs. alındı ına dair 30 Mart 1843 (H. 28 S 1259) tarihli kayıt.

Belge No: 219 Redif-i Mansure Sivas Mü iri Vezir Hafız Pa a'ya gönderilen 4 A ustos 1838 (H. 13 CA 1254) tarihli ferman sureti.

Belge No: 221 Ermeni Patri i stiban adlı rahibin divân-ı hümâyûna takdim etti i 23 Haziran 1837 (H. 19 RA 1253) tarihli arzuhalinde; patrikli ine tâbi Deyrû'z-Za faran Kilisesi ile Haleb, am, Rakka, Diyarbakır, Mardin, Musul ve Midyat'ın ba lı oldu u Yakubi Süryani Patrikli i'nin Gurkis adlı rahibin idaresinde iken beratın zayı oldu unu ifade ederek, Iyas Matran adlı rahibin bu göreve layık oldu unu bildirmesi üzerine 4800 akçe pe ke in hazine-i amireye teslim edilmesi artıyla Yakubi- Süryani Piskoposlu u Iyas Matran'a tevcih edilmi tir.

Belge No: 223 ngiltere beyzadesi ve zevcesinin der-saâdeti ziyaret edecekleri ve ziyaretleri sırasında yol üzerindeki Kütahya, Konya, Mardin, Halep, Musul ve Ba dat havalisinden geçeceklerini bildiren ferman sureti. Tarihsiz.

Belge No: 224 Sivas Eyaleti mü iri Vezir Hafız Pa a'ya ve Mardin naibine hitaben gönderilen ve Rahip Meskuri'nin Kıbtî ve Süryani milletleri ile Mar- Yakub Kilisesi Ermeni taifesi üzerine patrik oldu unu ilan eden 5-15 Mayıs 1839 (Evahir-i S 1255) tarihli ferman sureti.

Belge No: 230 Anadolu ve Rumeli'de bir yerden bir yere seyahat edecek olanlara Mürur Tezkeresinin verilmesi gerekti ine dair 8 Mart 1840 (H.4 M 1256) tarihli ferman sureti.

Belge No: 233 Belge eksik oldu undan anla ılamamı tır.

Belge No: 234 Sabık Mardin muhafızı Mirza Pa a'dan, Mardin muhafızı Abdülkerim Pa a'ya devredilen Mardin'e ait bakayanın kayıdır. 15 Mart 1840 (H. 11 M 1256)

Belge No: 240 Bekir Efendi'nin vekâletinin ba langıcında kirahanedede bulunan davarlar muhasebe edilerek sayıldı ına dair. 28 Haziran 1839 (H. 15 R 1255)

Belge No: 241 Hacı Süleyman A a'nın muhafızlı ı sırasında Cemaziye'l-ahirin ilk gününde alınan davarları beyan eder. 14 A ustos 1839 (H. 3 C 1255)

Belge No: 242 Kirahanedede helak olan davarların kayıdır. 2 Aralık 1839 (H. 25 N 1255)

Belge No: 253 Tanzimat-ı Hayriye'nin ilanı ve icra edilmesi ile ilgili Mardin Sanca ına dâhil olan kazaların kadı ve naiblerine, müftü, voyvoda, ayan ve i erlerine hitaben gönderilen 17 ubat 1840 (H. 13 Z 1255) tarihli ferman.

Belge No: 254 Tanzimat-ı Hayriye'nin ilanı ve icra edilmesi ile ilgili olarak Musul Eyalet divanından gelen 17 ubat 1840 (H. 13 Z 1255) tarihli buyruldu sureti.

Belge No: 262 Kazalarda bulunan tımarlı ve zeamet sahibi redif askerlerinin tahsilâtlarına dair Sivas Eyalet mü iri tarafından Asâkir-i mansure feriki ve Diyarbakır Eyaleti Kaim-makamı Sadullah Pa a ve Eyalet dâhil olan kazaların naibleri, voyvoda ve zabıtlarına gönderilen buyruldu. 22 Mart 1838 (H. 25 Z 1253)

Belge No: 265 Süvari asakir-i mansure hususuna dair asakir-i mansure feriki Diyarbakır Eyaleti kaim-makamı Sadullah Pa a ve Eyalet dâhil kazaların naibleri, voyvoda ve zabıtlarına gönderilen 22 Mart 1838 (H. 25 Z 1253) tarihli buyruldu.

Belge No: 266 Amid sanca ında Mardin nahiyesine tâbi Göllükend karyesinin 5/1 hâsılâtının vakıflara ait oldu una dair Redif-i Mansure Sivas Eyaleti mü iri Vezir Hafız Pa a'ya gönderilen ferman sureti.

Belge No: 270 Ceza Kanunnâmesini ihtiva eden Hatt-ı Hümayun suretidir.

Belge No: 273 Asakir-i muntazama mirlivalarından Ba dad canibinde bulunan brahim Pa a kuvvetlerinin desteklenmesi için, Ba dat güzergâhındaki kazalardan kâfi miktarda neferatın, Trabzon iskelesinden yola çıkan takviye kuvvetlerine katılması için ferman gönderilmi tir. 3-13 Mart 1842 (Evahir-i M 1258)

Belge No: 283 Tanzimat-ı Hayriye'nin ilan edilip uygulanmasına dair Musul Eyalet divanından gönderilen buyruldu. 22 A ustos 1840 (H. 23 C 1256)

Belge No: 296 Hacı Süleyman A a'nın azlinden sonra kirahane helak olan bargirlerin kaydır. 12 Ekim 1840 (H. 15 1256)

Belge No: 302 Samsun skelesinden yola çıkarak Ba dat'a gitmek isteyen ran ehzadelerinden Hülagü Mirza'nın hayvanat baha ve ücretleri, yol güzergâhındaki Tanzimat-ı Hayriye'nin icra edilen yerlerinde muhassıllık tarafından; icra edilmeyen yerlerinde ise kazalar tarafından kar ılanması hususunda gönderilen 13-23 Ocak 1841(Evahir-i Za 1256) tarihli ferman.

Belge No: 306 Mardin ve Sincar'dan alınan hayvanatın kaydır.

Belge No: 307 Kirahane idaresi için tevzi olunan bargir ve davarların defteridir. Toplam 38 adet davar kaydedilmi tir. 17 Haziran 1842 (H. 8 CA 1258)

Belge No: 311 Göllü, Amude vs. karyelerden Mehmed Mirza Pa a'ya gelen binek hayvanlarının kaydır.

d. Cürüm, Cinayet, Kısas, Kan Bedeli, E kıyalık ve Uygunsuz Hareketlerle lgili Belgeler

Belge No: 60 Mardin nahiyesi ile Ömeryan, Midyat, Savur, Derik, Sürgücü ve Karakeçi sakinlerinin, kendi memleketlerine gitmek için bu yerlerden geçen Yezidi taifesinden ele geçirdikleri kimseleri teslim etmeleri hususunda gönderilen **Arapça buyruldu** sureti. 8 Eylül 1837 (H. 7 C 1253)

Belge No: 84 Fesatlık çıkararak Sincarlı keferesinin ve Tel Aferli kızılba larının üzerlerine iki tabur askerinin sevk olundu una dair. 5 A ustos 1837 (H. 3 CA 1253)

Belge No: 120 Murad Ne et Efendi'nin bir müddetten beri Mardin içinde uygunsuz hareketlerde bulunması sebebiyle azledildi i bildirilerek, Mardin a iretinden bir miktar gönüllü askerinin tertip edilmesi için Dergâh-ı Ali kapucubaları tarafından Musul kaim-makamı olup Mardin'de murahas olarak görevlendirilen Mehmed A a, naib, ulema ve memleket ileri gelenlerine hitaben gönderilen buyruldu. 1 Haziran 1841 (H. 10 R 1257)

Belge No: 142 Mardin havalisinde bazı neferatın isyan ettikleri ve mütesellim kona na saldırarak emval ve e yaları ya maladıkları, aynı zamanda çar ı ve pazar yerlerini kapatmak suretiyle ahaliyi esir ettiklerinin anla ılması üzerine, fukara ve reayanın korunması ve memleket intizamının sa lanması için Mardin kaim-makamı Mehmed A a'nın bir miktar askerle

görevlendirildi ine dair dergâh-ı âli kapucuba ılarından Mardin mütesellimi Süleyman Bey ve dergâh-ı âli kapucuba ılarından kaim-makam Mehmed A a ile Mardin ayanı Ali Bey'e hitaben Musul Eyalet valisi tarafından gönderilen 22 Kasım 1839 (H. 15 N 1255) tarihli buyruldu.

Belge No: 182 Mardin'de ammar a ıretinden olan kimselerin tedib olundu una dair. 22 Eylül 1838 (H. 3 B 1254)

Belge No: 206 Mardin Muhafızı Mir liva Mehmed Mirza tarafından Mardin naibi efendiye gönderilen e kıyalık olayları ile ilgili kayıt.

Belge No: 207 Mardin ahalisinden Abid-zade sa'nın, Kalenderan ahalsinin kendilerine hücum ederek, karde ini katlettikleri ve birçok malını ya ma ettiklerine dair arzuhal sureti.

Belge No: 227 Urfa ve Diyarbakır havalisinden Mardin tarafına geçerek burada dahi uygunsuz hareketler içerisinde bulunan erbâb-ı fesadın cezalandırılması gerekti i ve a ıret ve ekrad makulesinden olan e kıyadan bir kısmının yakalandı ına dair Musul valisi Vezir Mehmed Pa a'ya ve Mardin kadısına hitaben yazılan ferman sureti.

Belge No: 228 Memleket içerisinde firar eden e kıya takımının uygunsuz hareketler içerisinde oldukları belirtilerek; ahali ve fukaranın korunması, himaye altına alınması, emniyet ve asayi in sa lanması hususunda yazılan 10 Mart 1835 (H. 10 ZA 1250) tarihli ferman.

Belge No: 229 Mardin havalisinde meydana gelen uygunsuzlukta fesatlık çıkaranlardan bazıları firar etmi , bazıları da ele geçirilip, layık oldukları cezaya çarptırılarak kal'abend olunmu lardır. Bundan sonra firar eden e kıyalardan ikak ve nifaka cesaret eden olur ise yine aynı ekilde cezalandırılaca ı bildirilmi tir. Dergâh-ı âli kapucuba ılarından Mardin mütesellimi Mehmed A a, naib efendi ve i erlerine hitaben gönderilen buyruldu. 1841 (1257)

Belge No: 243 Musul tüccarlarından Cercis A a, Re id Pa a zamanında yapılan güvenlik akdi gere ince, gasp edilen iki kervan malının tanzim edilerek kendisine teslim edilmesini istemi tir. İlk kervan malı 360.897 kuru , ikinci kervan malı ise 138. 437 kuru tur. 29 Mayıs 1835 (H. 1 S 1251)

Belge No: 247 İlk kervandan gelen emvalin kaydı yapılmı tir. 18 ubat 1836 (H. 1 ZA 1251)

Belge No: 249 İkinci kervandan gelen emvalin kaydıdır.

Belge No: 250 Üçüncü kervanın emvalinin kaydı yapılmı tir. 11 Mayıs 1837 (H. 5 S 1253)

Belge No: 252 Kervan mallarının dördüncü taksimi yapılmı tir.

Belge No: 268 madiyaheli smail Pa a'nın ihanet ederek Musul'dan kaçtı ı ve Zibari a ıretinden birtakım kimseleri ba ına toplayarak fesatlık çıkarmaya cesaret etmesi üzerine, isyanı bastırmak üzere asker sevk edilmi ; ve hainler katledilerek cezalandırılmı tir. Dergâh-ı Âli kapucuba ılarından Mardin kaim-makamı Mehmed A a, naib, müftü ve i erlerine gönderilen buyruldu. 18 Nisan 1842 (H. 7 RA 1258)

Belge No: 271 Mısır valisi Mehmed Ali Pa a isyanının sona erdi i ve kendisine Akka Eyaleti de dâhil olmak üzere kayd-ı hayat artıyla Akka kalası muhafızlı ının da verildi ine dair Musul Valisi Mehmed Pa a'ya gönderilen 19-30 A ustos 1840 (Evahir-i C 1256) tarihli ferman.

Belge No: 272 Mısır valisi Mehmed Ali Pa a ile ilgili olarak Musul Valisi Mehmed Pa a tarafından gönderilen buyruldu.

Belge No: 277 Mardin muhafızı Mehmed A a, müfti efendi, esnaf eyhleri, ayanlar vs. i erlerine hitaben Musul Eyalet divanından Mardin ve madiye sancaklarına gönderilen **Arapça buyrulduya** göre; Mardin Sanca ı dâhilindeki Ömeryan a ıretinin uygunsuz davranı larda bulunarak ahaliye eziyet edip, kan döktükleri anla ıldı ından cezalandırılmaları istenilmi tir.

Belge No: 300 Ordudan kaçarak Mardin'e sirayet eden askeri takımından bazı kimselerin uygunsuz hareketlerde bulduklarına dair Musul valisi tarafından Mardin kadısı, Dergâh-ı âliden Mardin Livası mütesellimi Mehmed Bey ve dergâh-ı âli kapucuba ılarından Musul Kaim-makamı Mehmed A a, ulema ve bütün a ıret beylerine hitaben gönderilen buyruldu.

e. Fuzuli gal, Rehin, Zimmet, Azl, htida, Evlenme-Bo anma, Arazi Anla mazlı ı, Çeki me, Hırsızlık, Vasiyet, Veraset ile İgili Belgeler

Belge No: 1 Mardin'de Cami-i Kebir mahallesi sakinlerinden Ali A a bin Molla brahim adlı ki inin, Davud A a bin el Hac Mehmed A a üzerine açtı ı davası.

Belge No: 2 Molla brahim'in Veraset davası. Belge silik oldu undan tam olarak anla ılamamı tır.

Belge No: 11 Abid bin Gulu'nun meclis-i er'e gelerek Müslüman olup, Ahmed Harad ismini aldı ına dair **Arapça kayıt**. Mayıs 1841 (R 1257)

Belge No: 17 Seyyidiye Nure binti Hüseyin ile Ali'nin evlenme hüccetleri, Mevlana Fethullah Efendi tarafından verilmi tır. 23 Mayıs 1842 (H. 12 R 1258)

Belge No: 19 Mevlana Hacı Mehmed Mesud Efendi tarafından Sade binti Abdi Ali ile Kasım Bin Halil'in nikâh akdinin, 100 kuru Mihr-i Müeccel ile gerçekleştirildi ine dair. 18 Eylül 1837 (H. 17 C 1253)

Belge No: 20 Mevlana Hacı Mehmed Mesud Efendi tarafından Ai e binti Kavs Ali ile Hasan bin Halef arasında 192 kuru Mihr-i Müeccel ile yapılan nikâh akdi. 5 Ekim 1838 (H. 16 B 1254)

Belge No: 27 27 Mayıs 1840 (H. 25 RA 1256) tarihli ilam kaydına göre; Mardin sakinlerinden Sürgücü Memo b. Hüseyin ve Allef Arfo bin Hacı Hıdır'ın Re o bin Mustafa üzerine açtıkları davada Zünnar Vadisindeki bahçelerini 13 yıldır fuzuli yere tasarruf eden Re o'nun haksızlı ı ortaya çıkarılmı tır.

Belge No: 32 Abraham veled-i İya Yah i'nin davasında verilen 21 Mayıs 1840 (H. 19 RA 1256) tarihli ilam suretidir. Nure binti İya Yah i ismindeki zimmi kadın karde i Abraham üzerine açtı ı davasında, merhum babasının 19.200 kuru metrukatı oldu unu ve kendisine dü en hissesini talep etti ini beyan etmi tır. Hısm-ı mezburun cevabında babasından miras kalmadı nı ifade ederek ahit göstermi tır. Molla Abdulkadir bin Berber Mustafa ile Mehmed A a bin Hacı Osman'ın ahitlikleri neticesinde pederleri İya Yah i'nin herhangi bir malı olmadı ı ortaya çıkarılarak dava dü mü tür.

Belge No: 63 Hacı Süleyman A a'nın kona ına gece vakti giren iki hamalın, para ile altın ve gümü ten mamul kadın süs e yasıyla dolu bir sandı ı çaldıklarının anla ılması üzerine; hırsızların yakalanarak kaleye gönderilmesi ve çaldıkları malların da a aya teslim edilmesi istenilmi tır. Mardin Mütessilimi Murad Ne et Efendi'ye gönderilen 12 Ekim 1840 (H. 15 1256) tarihli **Arapça buyruldu**.

Belge No: 81 Mardin'e ba lı Ri mil Karyesi sakinlerinden Adile binti Süleyman, Molla Mehmed'in vekâletiyle Mahmud bin Haydar adlı ahsın üzerine açtı ı davasında, kocasından kalan de irmenini Mahmud'un iki seneden beri zabt ve gasp etti ini ifade etmi tır. ahitler huzurunda görülen davada Adile'nin çocuklarına vasi tayin edilen Bekir bin Hacı emdin'in müteveffanın borçları için de irmeni 600 kuru a Mahmud'a sattı ı ahitler huzurunda anla ıldı ndan dava dü mü ve de irmenin Mahmud'un mülkü mü terası oldu una hüküm verilmi tır. 25-30 Mart 1841 (Evail-i Safer 1257)

Belge No: 92 Abdükerim Fa uh-zade, Halil b. Seyyid Mustafa üzerine açtı ı davasında; çar amba gecesı alması gereken su nöbetinin gasp edildi i ve Hacı Halil'den hakkının alınmasını istedi ine dair **Arapça hüccet**. 8 Mart 1841 (H. 14 M 1257)

Belge No: 98 Mardin sakinlerinden Ai e Kadın binti Murteza Çelebi, eyhmus ve Halil bin Molla Hasan üzerine açtı ı davasında; Gurra vadisinde bulunan Kâtip Bahçesi denilen bahçenin 6/1'i kendisine intikal etti ini ancak karde i Molla Hasan'ın burayı fuzuli i gal etti ini iddia etmi tır.

Belge No: 99 Mardin sakinlerinden Ya ub ve Corcu Abdunnur'un anneleri Cuher isimli zimmi kadın, Necib Efendi bin Ömer Efendi'nin vekaletiyle meclis-i er'de kocası Diyarbelirli

Tumas'ın üzerine açtığı davasında, birkaç sene önce vefat eden Tumas Corcu veled Sebdi isimli reayanın verasetinin kendisi ve o ullarına intikal etmesini istemi tir. Görülen davada Tumas'ın veraseti zevcesi ve o ullarına intikal etmi ve Tumas'ın borçlarına kar ılık emval ve e yası satılmı tir. Mart 1840 (M 1256)

Belge No: 125 Mardin sakinlerinden Sultan Hamza-i Sa ir'in mütevellisi El- hac smail bin Seyyid Halil, meclis-i er'de Nakibü'l- E râf eyh Abdulfettah Efendi üzerine açtığı davasında; Harisi karyesinin 4/1 geliri Sultan Hamza-i Sa irin bütün evkafına ait olup, karye topra mın Göllü topra na biti ik oldu unu ifade ederek, Göllü ahailerinin Harisi arazisini tasarruf ettiklerini iddia etmi tir. Daha önceki Mardin hâkimi Haki-zade Abdullah Efendi zamanında her iki karye tarlalarının sınırları belirlenerek, Göllü karyesinin do u tarafından 200 erit çıkılmasına izin verildi inin eyh tarafından kanıtlanması üzerine dava dü mü tür. 10-20 Temmuz 1841 (Evahir-i CA 1257)

Belge No: 126 Göllü ve Haris Karyesinin tarlaları üzerindeki çeki menin ortadan kaldırıldı na dair ilâm sureti.

Belge No: 143 Sarih karyesi sınırları ile ilgili olarak Ali Bey üzerine açılan arazi anla mazlı ı davasıdır. Eylül 1838 (B 1254)

Belge No: 144 Amid muzafatından Mardin kazası kuralarından Kıvrık nam karye sakinlerinden Abdullah Bey bin Ali açtığı davasında, divan kâtibi kaim-makam Ömer Efendi'nin, Sarih karyesi topra ndan sınırları belli olan arazinin ö ür hâsılatını bir süreden beri topladı nı ifade etmi tir. Görülen dava sonucunda arazinin Ömer Efendi'nin mutasarrıf oldu u karye topra ı dâhilinde oldu una hükmedilmi tir.

Belge No: 202 Mardin kazasına ba lı Tel Ermen ve Resm-i Hamam adlı karyeler arasında çeki me oldu u ve Mardin muhafızı el-Hac Süleyman A a tarafından iki taraf arasındaki huzursuzlu un ortadan kaldırıldı na dair 19 ubat 1840 (H. 15 Z 1255) tarihli kayıt.

Belge No: 214 Hacı Ömer'in o lu el-Hac Mehmed Efendi'nin evini ve içinde bulunan e yalarının o lu Molla Ali'ye bıraktı na dair **Arapça vasiyetnamedir.** ubat 1842 (M 1258)

Belge No: 294 Sarraf Hoca Murad'ın zimmetinde 1560 kuru kaldı nı gösteren kayıt. 1 Eylül 1841 (H. 14 B 1257)

Belge No: 309 Mardin'e ba lı Bodire karyesi topra mın sınırlarının belirlendi ine dair. 14 Aralık 1840 (H. 19 L 1256)

f. Borç ve Emanetle lgili Belgeler

Belge No: 10 Resin ahalisinden Bedo bin Hasan Abdu müteveffanın borcuna kar ılık e yalarının Sultani Çar ısı'nda satılmasına dair 3 Haziran 1840 (H. 2 R 1256) tarihli kayıt.

Belge No: 14 Hafız es Seyyid Nalband Ustannın, 24 ubat 1840 (H. 20 Z 1255) tarihinde 1 senelik vadeyle Ahmed bin Seyyid Yusuf Basravi'den 160 kuru borç aldı na dair.

Belge No: 70 Dergâh-ı Âli kapucubalarılarından Hacı Süleyman A a'nın geçen seneye ait emval ve mukataatından dolayı 80 küsur kuru borcu bulundu u tespit edilerek, bunun a anın Mardin'deki kilitli bakayasından acilen tahsil edilmesi hususunda 22 Eylül 1840 (H. 25 B 1256) tarihinde buyruldu gönderilmi tir.

Belge No: 105 Mardin'de vefat eden Uzga Tali harbende ba lı ve Sipahi Abdulkadir, Sipahi Osman Efendi, Sipahi Mehmed, Sipahi Yusuf A a, Sipahi Salih A a ve Nusaybin'de ismi belli olmayan sipahinin muhalefatları satılmı tir. Cümlelerin akçeleri 5437,5 kuru olup Mardin tüccarı el hac Abdulkerim zade Hacı Mehmed A ada 5330 kuru emanet olarak verilmi , 107,5 kuru dı arıda kalmı tir. Varisleri gelinceye kadar emanet olarak kalacaktır.

Belge No: 106 Mardin'de vefat eden 7 nefer azebanların muhalefatı olan 5437,5 kuru tüccar Hacı Mehmed A a'dan alınıp Mardin muhafızı Mehmed Mirza Pa a'ya teslim edilmi tir. 1837 (1253)

Belge No: 165 Ali'nin, Dervi b. Miho'ya siyah bir inek emanet etti i, ancak bu hayvanın Cezire'ye götürülen sürü içinde helak oldu una dair **Arapça kayıt**. 1842 (1258)

Belge No: 203 Hâkim Efendi'nin 150 kuru aylı ı ve eczaya ödedi i 70 kuru ilaç paresi olmak üzere toplam 220 kuru un masraf defterine kaydedildi ine dair. 2 Haziran 1839 (H. 19 RA 1255)

Belge No: 236 Mirza Pa a tarafından kal a için Çar ı A ası Abid A a'ya 6 batman barut parasının teslim edildi ine dair kayıt. 14 Mayıs 1839 (H. 29 S 1255)

g. Esnaflarla İlgili Belgeler

Belge No: 169 Haffafan ve Çizmeciyân eyhleri Yahya ve eyhmus, meclis-i erde Nalcacı sınıfının yüz seneden beri tekâlif-i örfiye hususunda kendi sınıflarına tâbi oldu unu ancak bunu inkâr ettiklerini ifade etmeleri üzerine açılan davada nalçacıyan esnafının haffafana dâhil oldu una erh verilmi tir.

Belge No:239 Mardin esnaf taifelerinden Kuyumcuyan, Kazancıyan, Tüccaran, Debba an, Göncüyan, Demirciyan, Penbeciyan, Serracan, Culhacıyan, Palancıyan, Etmekciyan, Helvacıyan, Boyacıyan ve Nalbandan eyhleri ve temsilcileri Süleyman A a'dan alacakları oldu unu bildirdiklerine dair hüccet. 20 Ocak 1840 (H. 15 ZA 1255)

Belge No: 245 Mardin kasabasında vaki bakkalan esnafları üzerine bazarba ılık cihetine mutasarrıf olan Ali bin Hacı Hasan'ın atik beratının yenilenmesine dair 2 Tem 1839 (H. 19 R 1255) tarihli berat.

Belge No: 295 Palancıyan eyhi Seyyid smail'in palanların bahası olan 280 kuru u Mardin Muhafızı Mehmed A a'dan temin etti ine dair. 24 Aralık 1841 (H. 10 ZA 1257)

Belge No: 308 Halebli bir kimsenin Mardin'deki borçları için Fethullah'ı vekil tayin etti ine ve Mardin ahalilerinden Sado bin brahim ve Mustafa adlı ki ilerin ahitlik ettiklerine dair. 25 Aralık 1837 (H. 27 N 1253)

2. KT SATLA LG L BELGELER

a. Narh

Belge No: 16 Mardin'de Safer, Muharrem ve Rebî'ü'l-evvel ayları erzak fiyatlarının kaydıdır.

Belge No: 22 1840 (1256) senesi Rebî'ü'l-evvel ayı erzak ve e ya fiyatlarının kaydıdır.

Belge No: 38 1840 (1256) senesi Rebî'ü'l-ahir ayı erzak ve e ya fiyatlarının kaydıdır.

Belge No: 303 Merkezden verilen nizam üzere ecnas altun ve beyaz akçenin fiyatlarını bildiren defterdir. 19 Temmuz 1840 (H. 19 CA 1256)

b. Salyane, Tevzi, Taksim, Tarife, Vergi Tahsili, Vergi Muafiyeti, Mukataalar ve marla İlgili Belgeler

Belge No: 24 Vergilerin toplatılması konusunda zulüm yapılmadan i lerin yürütülmesi istenilmi tir. 23 Haziran 1837 (H. 19 RA 1253)

Belge No: 25 Mardin muhafızı ve naibi Efendi'nin vergi konusunda ahali ve fukaraya zulüm etmemeleri ve ö ürdün ne alınması gerekiyorsa onun tahsil edilmesi gerekti ine dair 18 Haziran 1837 (18 RA 1253) tarihli buyruldu.

Belge No: 28 Mardin reayası cizyesinden olmak üzere Mardin muhafızı Abdulkerim Pa a'ya teslim edilen toplam 63010 kuru gebran cizyesi senetlerinin suretidir. Süryani milleti tarafından 32.680 kuru , Ermeni Katolikli inden 18.255, Süryani Katolikli inden 7080, Keldani

Katolikli inden 2955, Yahudi milletinden 2040 kuru olmak üzere toplam 63010 kuru Mardin muhafızı Abdülkerim Pa a'ya teslim edilmi tir. 4 A ustos 1840 (H. 5 C 1256)

Belge No: 35 19 Mayıs 1839 (H. 5 RA 1255) tarihinde Kalenderan kuralarından Bekiri nam karyenin ahalilerinin itaatsizlikleri sebebiyle Mardin muhafızı vekili Bekir Efendi tarafından Ömeryan muhtarı brahim A a eliyle toplanan a nam kayıdır. Miriye ait olan toplam 414 adet a namdır.

Belge No: 49 Göllükend ve Bodire karyelerinin eyh Abdulfettah Efendi'ye ihale olundu una dair berat-ı erifin suretidir. Bodire karyesinin 3 rub hisselerinin hass-ı hümayundan ayrılarak, eyh Abdulfettah Efendi'nin uhdesine temliklen verildi i defterhane-i amireye 29 Eylül 1839 (20 B 1255) tarihinde kaydedilmi tir. Göllü karyesi mahsulünün 5/1 hububat hissesi Cihangir zaviyesine verilmek üzere eyh Abdulfettah Efendi'ye mülk olarak tevcih edilmi tir. 11 Temmuz 1840 (H. 11 CA 1256)

Belge No: 52 Hz. Ebi Eyyub el Ensari ve Abdulkadir Geylani halkasından eyh Abdulfettah Efendi'nin, Cizre Bey inin isyanı sırasında isyanı bastıran Selim Pa a'nın ordusunda hizmetleri bulundu undan eyhe Mardin'de münasip bir yer ve yurt tahsis kılınması; kendisi ve biraderlerinin cümle tekâliften muaf tutulmaları hususunda Musul valisi Mehmed Pa a ve Mardin naibi Efendi'ye ferman gönderilmi tir. Temmuz 1839 (R 1255)

Belge No: 55 Eba Eyyub el Ensari halkasından eyh Abdulfettah Efendi'nin Mardin'de iskân ettirilerek, kendisine Göllü ve Bodire karyelerinin temliklen verildi i ve biraderleriyle birlikte cümle tekâliften muaf tutuldukları bildirilmi tir. Aynı zamanda Mardin kazasının Nekâbet e râf kaim-makamlı ı dahi nekâbet mektubuyla kendisine ihale olunmu tur. Hafız Pa a tarafından dergâh-ı âli kapucuba ılarından Mardin mütesellimi ve Mardin naibine gönderilen 11 Temmuz 1840 (H. 11 CA 1256) tarihli buyruldu.

Belge No: 56 1258 senesi muharremden recebe kadar memlekete dair masraf defteridir. Esnafa tevzi edilmi tir. 25 Mayıs 1842 (H.14 R 1258)

Belge No: 65 ngiltere ve Fransa devletleriyle yapılan ticaret anla masına göre, bu devletlerin tüccar ve tebaasının emtia ve e yalarından alınması gereken gümrük rüsümünün miktarı bellidir. Aynı ekilde Niderlande (Hollanda) tüccar ve tebaasının vermesi gereken vergi de bu devletle yapılan ticaret muahedesinde belirlenmi tir. Temmuz 1840 (C 1256)

Belge No: 74 Memalik-i mahruse-i ahanede sakin reayadan alınan cizyenin, her bir kazaya defter nazırı tayin edilerek, adalet üzere cibayet olunması emredilmi tir. Ancak defter nazırlarının maa larına kanaat etmeyerek, evrak sınıfını de i tirdikleri; ala vermesi gerekenlerden evsat hesabıyla, evsat vermesi gerekenlerden de edna hesabıyla cizye tahsil ettikleri der-saadete gönderilen yoklama defterlerinin incelenmesi sonucunda anla ılmı tur. Defterlerin muharrem ve receb ayı olmak üzere senede iki defa zamanında gönderilmesi istenilmi tir.

Belge No:77 Mardin kazasındaki ba ların ölçümlerine göre enine ve boyuna 48 olmak üzere bir dönüm hesap edilmi tir. Her bir dönüm ba ına 4 kuru alınmaktadır. Ne bir eksi i ne de fazlasının alınmaması için tembihte bulunulmu tur. 27 Haziran 1835 (H. 1 RA 1251)

Belge No: 78 Tel Ares karyesinin 4/1 hissesi Sultan Hatun vakfına, 4/3'ü havas-ı hümayuna ait oldu unu, Tel Ermil karyesinin ise harap bir vaziyette üç haneden ibaret kalmasından dolayı karyenin tahrip olan hanelerinin imar edilmesi için havas-ı hümayuna ait olan hisselerin de taamiye olarak temliklen kendilerine tevcih edilmesi için eyh Ahmed ve Hacı Dervi bin Molla Mehmed'in arzuhal göndermeleri üzerine 4 Ocak 1841 (H. 11 ZA 1256) tarihinde ferman gönderilmi tir.

Belge No: 79 eyh Ahmed, Hacı Dervi ve Seyyid Mehmed'in resm-i raiyyet ve tekâlif-i akkadan muafiyetleri için gönderilen 4 Ocak 1841 (H. 11 ZA 1256) tarihli berat suretidir.

Belge No:94 Mardin'de slam ve reaya hanesinin ne kadar oldu u ve verginin tespit edilmesine dair. 15 Nisan 1837 (H. 9 M 1253)

Belge No:95 Mardin reayası fukaralarının arzuhallerine göre; birkaç seneden beri Mardin havalisinde tekâlif konusunda herhangi bir nizamın olmadığı ileri sürülerek, reyanın vergi vermekten dolayı perian bir hale geldiğidile getirilmiştir. Bu salyanenin Müslüman ve reaya açısından yeniden düzenlenmesi ve toplanan verginin yarı yarıya bölünerek tevzi edilmesi padiaha arz olunmuştur. 20 Nisan 1837 (H. 14 M 1253)

Belge No:96 Mardin ve Nusaybin naibleri ile dergâh-ı âli kapucubalarılarından mütesellim a a ve Mardin, Nusaybin gümrükçülerine yazılan 9 Eylül 1840 (H. 12 B 1256) tarihli buyruldu.

Belge No: 97 Musul valisi Mehmed Pa a'ya gönderilen 22 Eylül 1840 (H. 25 B 1256) tarihli fermana göre; Devlet-i Aliyye'nin birçok mahallinde icra edilen Tanzimat-ı Hayriye usulünce bütün teb'a ve reyanın refah ve asayilerinin sağlanması gerektiğibildirilerek; gümrük tarifeleri yeniden belirlenmiştir.

Belge No:115 Mardin kazası ahaliilerinden Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed adlı kişilerin neşepelerinin sahih olduğunun anlaşılması üzerine, tekâlif-i örfiye ve resm-i a namdan muaf tutulmalarına dair. 21 Kasım 1837 (H. 22 1253)

Belge No:118 Biran karyesinde bulunan sadat-ı kiramdan eyh Seyyid Resul, Seyyid eyh Hüseyin, Seyyid eyh Davud, Seyyid eyh Mehmed, Seyyid eyh Hattab, Seyyid eyh Beyru, eyh smail, Seyyid eyh Ahmed, Seyyid eyh Süleyman, Seyyid eyh brahim, Seyyid eyh Hattab, Seyyid eyh Mehmed, Seyyid eyh Ömer ve Seyyid Musa ve Seyyid Ali v.s kimselerin tekâliften muafiyetleri için gönderilen ferman sureti.

Belge No:123 1836 (1252) senesi muharremden recebin ilk gününe kadar çıkarılan ilk 6 aylık masraf defterinin kaydı yapılmıştır. Toplam 112.139 kuru masraftır.

Belge No:124 Mardin Naibi Seyyid Mehmed Mesud Efendi tarafından tutulan ve 1252 senesi recebin ilk gününden muharreme kadar kirahane, misafirhane vs. içeren ikinci 6 aylık masraf defteridir. ehir esnafı ile a iret ve köylere tevzi edilmiştir. 12 Mart 1837 (H. 4 Z 1252)

Belge No:130 Mardin naibi Mehmed Mesud Efendi tarafından tutulan 25 Haziran 1837 (H. 21 RA 1253) tarihli masraf defteridir. Esnaf ve a iretlere tevzi edilmiştir.

Belge No:138 Gebran cizyesinin tahsil edilmesinde Diyarbakır Mü iri Sadullah Pa a'nın görevlendirildiğine dair ferman sureti.

Belge No:147 Fransa Devleti tüccarlarından alınan resm-i gümrük tarifesi ile ilgili olarak Diyarbakır Valisi Sadullah Pa a, Mardin naibi efendi ile Mardin ve Nusaybin gümrük memurlarına gönderilen 20-30 Mart 1835 (Evahir-i ZA 1250) tarihli ferman.

Belge No:148 ngiltere ve Fransa devletleriyle yapılan ticaret antlaşmasının Felemenk ve Belçika devletleriyle de yapıldığı bildirilerek aynı gümrük uygulamasının geçerli olduğubilandırılmıştır. ubat 1840 (Z 1255)

Belge No:149 1839 (1255) senesi Recebin başlangıcından Zi'l-hiccenin sonuna kadar memleket masraflarının 1 yük 11.500 kuru 30 para olarak tespit edildiğive bu meblağın dergâh-ı âli kapucubalarılarından sabık Mardin muhafızı Hacı Süleyman A a'nın elinde olduğubildirilmiştir.

Belge No:150 Mardin dâhilinde ve haricinde bulunan gayrimüslim teb'adan alınan cizye evraklarının kayıdır. Toplam 63.010 kuru cizye papazlar marifetiyle Mardin muhafızı dergâh-ı âli kapucubalarılarından Mehmed A a'ya teslim edildiğisicil-i mahfuza kaydedilmiştir. 1841 (1257)

Belge No: 151 1837 (1253) senesi ilk 6 aylık masraf defteridir. Mardin kadısı Seyyid Hacı smail Hakkı Efendi tarafından 160.539 kuru masraf kaydedilmiştir.

Belge No: 154 Köylerini terk eden Kal'attümera karyesi ahaliilerinin karyelerine geri dönmelerine karılıklı, cizye hariç olmak üzere di er vergilerden muaf olduklarını bildiren Musul'dan gelen **Arapça buyruldu**. 19 A ustos 1841 (Gurre-i B 1257)

Belge No: 155 1837 (1253) senesi Ramazan ayının ilk gününden Muharrem'in ilk gününe kadar olan 4 aylık masraf defteridir. Toplamda 124.655 kuru olan bu masraflar önce esnaf zümresine daha sonra a ilet ve köylere tevzi edilmi tir.

Belge No: 156 1838 (1254) senesi Muharrem'in ilk gününden Cemaziye'l-ahirin son gününe kadar olan 6 aylık masraf defteridir. Toplamda 111.353 kuru tur.

Belge No: 158 1841 (1257) senesine ait muharremden recebe kadar ilk altı aylık salyane tevzi defteridir. A ilet ve köylere tevzi edilmi tir.

Belge No:163 1839 (1255) senesi ikinci altı aylık Mardin ve Nusaybin menzilhanelerine yapılan masraflar ile hizmet ve harcırah içeren masraf defteri.

Belge No: 167 1842 (1258) senesi muharrem'in ilk gününde millet-i nasaraya mühür olunan tezkerelerin beyanıdır.

Belge No: 170 Kerim Pa a zamanında ehir kâhyası Sado eliyle hesaplanan masraflar ve mefru atın bahası 12.585 kuru un, 1841 (1257) senesi recebin ilk gününden 1842 (1258) senesi muharreme kadar tevzi olunacak salyaneye dair.

Belge No: 173 Cezireli eyh Abdulfettah Efendi'nin Mardin'de skân ettirilerek, kendisi ve biraderlerinin cümle tekâliften muaf olmalarına dair Sivas valisi Vezir Hafız Pa a'ya gönderilen 14 Haziran 1837 (Evasıt-ı RA 1253)

Belge No: 177 Medine-i Rakka'da evsat ba ı Gazal, Harput evsat ba ısı Memun ve Diyarbakır evsat ba ısı Necm o lu Egüb adlı ki iler tarafından Nusaybin'de bina edilen kı lanın bazı eyvanlarının çatlamı oldu u bildirilmi tir. 11 Eylül 1838 (H. 21 C 1254)

Belge No: 188 1256 (1843) senesi memleket masrafları için düzenlenen ilk 6 aylık salyane tevzi defteridir. 24 Nisan 1840 (H. 21 Safer 1256) slam tüccarından 1000 kuru , reaya tüccarından 1500 kuru tahsil edilmi tir.

Belge No: 189 ubat 1839 (Z 1254) tarihli kinci altı aylık salyane tevzi defteridir. Toplam 30.680 kuru memleket masraflarının esnaf zümrelerine tevzi edildi ine dair.

Belge No: 192 Tımar erbabından olan Halil, Abdullah ve Mehmed adlı ki ilerın tımar tevcihi ile ilgili arzuhalleri üzerine Küri mezrası ve eyh Zoli Mezrasına dair Sivas valisi Vezir Re id Mehmed Pa a'ya gönderilen ferman. 27 ubat 1836 (Evasıt-ı ZA 1251)

Belge No: 193 1839 (1255) senesi muharrem'in ilk gününden Cemaziye'l-ahirin sonuna kadar 6 aylık döneme ait masrafların kaydı yapılmı tir.

Belge No: 197 25-30 Ocak 1840 (Evahir-i ZA 1255) tarihli fermenda; Diyarbakır kalemi gebran cizyesinin toplam olarak 8 yük 60.870 kuru oldu u ve cizye-i er'yyelerin bir an önce tahsil edilmesi gerekti i bildirilmi tir.

Belge No: 211 1252 senesinde Ali Efendi'nin malikânesine ait olan malların beyanıdır. 6 Ocak 1838 (H. 9 L 1253)

Belge No: 212 Mardin Kal asında olan iki demir pencerenin dü mek üzere oldu undan Mardin muhafızı Mehmed Mirza Pa a tarafından ölçtürüldü ü ve 358,5 kıyye demirin kı laya sarf olunmasına dair kayıt. 25 Temmuz 1838 (H. 3 CA 1254)

Belge No: 218 Sivas Mü iri Vezir Hafız Pa a'ya, Mardin naibi efendi ve Mardin ile Nusaybin gümrük memurlarına hitaben gönderilen gümrük hususuna dair fermenda; Fransa devletiyle yapılan ticaret anla masının gere i olarak Fransa tüccarının memâlik-i mahruseden satın alıp kendi diyarlarına götürdükleri emtia ve e yadan %3 gümrük resmi alındı ı bildirilmi tir. 25-30 Nisan 1839 (Evasıt-ı Safer 1255)

Belge No: 226 1256 senesi Receb ayının ilk gününden itibaren Zi'l-hiccenin sonuna kadar memlekete dair ikinci altı aylık masrafların kaydıdır. Esnafa tevzi edilmi tir. Ocak 1841 (Z 1256)

Belge No: 235 Mardin kazasının 1841 (1256) senesi mart ba langıcından itibaren gümrük, ihtisap vs. mukataaları ve bacları iltizam yoluyla idare edilmek üzere (sene sonunda 1yük 17.070,5 kuru vermek üzere) Milli-zade Abdulkadir Bey 'e tezkere verildi ine dair.

Belge No: 248 Mardin dâhilinde bulunan Deyr'üz- Za feran Manastırı ve çevresinin harap bir halde bulundu u, Matran Yakub adlı kimse tarafından padi aha arz edilmesi üzerine bu mahallin yeniden imar edilerek enlendirilmesi ve ziraat olunması gerekti i bildirilmi tir.

Belge No: 251 1834 (1250) senesine ait Cizye evraklarının Hacı Süleyman A aya gönderildi ine dair kayıt. 426 Ala, 860 evsat ve 2 edna olmak üzere toplam 1288 evraktır. 17 ubat 1840 (H. 13 Z 1255)

Belge No: 258 1841 (1257) senesi muharremden recebe kadar hesaplanan ilk altı aylık masraf defteridir. Esnafa tevzi edilmi tir.

Belge No: 259 10 ubat 1838 (H. 15 ZA 1253) tarihli kayda göre; Diyarbakır'de bu tarihe kadar ihtisap ve tamga nizamı icra olunmadı ı, ancak bundan sonra emtia ve e yanın alım satımında rüsum-ı tamga ve ihtisap vergisinin tanzim edilece i ve imzalı tarife defterinin 2-3 ayda bir defa der saadete teslim edilmesi gerekti i bildirilmi tir.

Belge No: 260 Diyarbakır ve Rakka havalisinde ihtisap ve tamga nizamının nasıl icra edilece ine dair, Sivas Eyaleti mü iri Vezir Hafız Mehmed Pa a'ya gönderilen 6 Ekim 1837 (H. 6 B 1253) tarihli ferman.

Belge No: 261 Mardin kazasında bulunan ba ların enine ve boyuna ölçümlerine göre her dönüm ba ina mutad oldu u üzere dörder kuru alınması gerekirken, memurların buna kanaat etmediklerinin tespit edilmesi ve bunun önüne geçilmesine dair 19 Mayıs 1839 (H. 5 RA 1255) tarihli buyruldu sureti.

Belge No: 264 Dönüm hususuna dair Mardin naibi ve Muhafız vekiline gönderilen buyruldu sureti.

Belge No: 269 Mardin ve Nusaybin gümrü üyle ihtisap vergisi; Boyahane, Kiri hane, Bazar-ı Ri te, Bazar-ı Dakik v.s. mukataanın iltizam gelirleri ile yed-i vahidlerin müfredat defteridir. Mardin Muhafız vekili Bekir Efendi marifetiyle iltizam ve ihale olunmu tur. 1 Haziran 1839 (H. 18 RA 1255)

Belge No: 278 Sadât-ı Kiramdan Seyyid eyh Mehmed, Seyyid eyh Abdurrahman, Seyyid eyh Süleyman, Seyyid eyh Musa, Seyyid eyh Re id ve Seyyid eyh Ali; neseplerinin sahih oldu unun ispat edilerek kendilerine temessük verildi i halde Mardin kazasına tâbi kurada toprak tasarruf ederek hane-i avarıza ba lı tekâlife tâbi edildiklerini ifade etmi lerdir. Tem- A ustos 1840 (Evasıt-ı C 1256)

Belge No: 284 Cizye hususuna dair Mehmed Pa a tarafından gelen Emirnâmedir. 1258 senesi Cizye-i er'iyye içerisinde Süryani taifesinden esnaf-ı selase itibariyle tahsil edilen 35.600 kuru cizye akçesinin ödendi ine dair.

Belge No: 285 Memalik-i Mahruse-i ahanede ehl-i zimmiyan taifesinin vermekle mükellef oldukları cizyelerin esnaf-ı selase itibariyle cibayet ve tahsil olunmasına dair. Diyarbakır Eyaleti Mü iri sabık Hafız Pa a zamanında 74 bin küsur kuru olarak hesaplanan Mardin Sanca ı cizyelerinin tahsil edilmesi gerekti i bildirilmi tir. 10 Nisan 1842 (H. 28 S 1258)

Belge No: 286 1257 senesi Mardin ehir esnafından tevzi edilen salyane defteridir. 25 Haziran 1841 (H. 5 CA 1257)

Belge No: 297 Mardin'de imdiye kadar ihtisap ve tamga nizamı uygulanmadı ından bahisle bundan sonra dükkân, hamam ve de irmenlerde alım satımı yapılan bütün emtia ve e yadan rüsum-ı damga ve ihtisap vaz olunaca ı bildirilmi tir. Esnafın tarafından ödenen ve miktarı belli olan bu vergileri beyan eden defter. 5 ubat 1838 (H. 10 ZA 1253)

Belge No: 298 13. 886 kuru İtizam bedeliyle Zabıt Hüseyin'e verildiğine dair.

Belge No: 299 brahimiyye karyesi ahalisinde Mardin Mütesellimi Mehmed A'a gönderilen arzuhal sureti. Tarihsiz.

Belge No: 301 Diyarbakır Sanca'na bağlı Mardin nahiyesinde eyh Zoli evlatlarından olan eyh Sultan eyhmus'a berat gönderildiğini ilan eden ve 71 nefer kimsenin eyh Zoli karyesini muhafaza ederek gelen gidenlere hizmet edip, ihtiyaçlarını görmeleri ve o yerleri tanıdirmeleri amacıyla cümle tekâliften muaf olmaları hususunda Amid kadısına gönderilen ferman suretidir.

Belge No: 304 Mardin'e bağlı Nusaybin, Millü, Biran Ali, eyhan, Koçhisar, Kalenderan, Suhergan, Dinabi, Bunseri, Dukuri, amrak, Kiki v.s nahiyelerden gelen hâsılâtın iltizam bedeli, kimlere verildiği ve çarşı ölçüsüyle ne kadar kile buğday ve arpa vereceklerine dair. 6 Haziran 1841 (H. 15 R 1257)

Belge No: 305 Kaza dâhilindeki Dellaliye, Kasaphane, Kellehane ve Mumhane mukataasından başka sabun ve tütün tekellerinden malum miktar fazla akçe alınıp, fukaranın rencide edildiği ihbar olunduğundan bundan böyle yeni şeylerin def edilmesi ve "bu nam ile bir akçe dahi alınmaması" hususunda Mardin Kazası naibi ve muhafız vekiline gönderilen buyruldu. 11 Mayıs 1839 (H. 26 S 1255)

Belge No: 310 1257 senesine ait Gebran Cizyesinin gebran keşişi tarafından cibayet olunmasına dair Musul Valisi Mehmed Paşa tarafından gönderilen buyruldu. 26 Şubat 1841 (H. 4 M 1257)

Belge No: 313 Temiz sülaleden olanların emlak ve arazi tasarruf etmiyorlar ise cümle tekâliften muaf tutulmalarına dair ferman. 30 Haziran 1838 (H. 7 R 1254)

c. Alım- Satım, Alacak- Verecek, Cra, Car ve Kefil ile İlgili Belgeler

Belge No: 5 Yusuf oğlu brahim'in iddiasına göre Cercüs Dukmak'ın kızı Heyli Sundek mahallesindeki evini 19 Mart 1840 (H. 15 M 1256) tarihinde kendisine satmış ve erkek kardeşi Evsiye sattığı evin parasıyla kuma elbise almışına dair Arapça hüccet.

Belge No: 15 Hacı Salih'in iddiasına göre; kendisinin Hacı Derviş bin Ömer'den alacağı vereceği bir şeyin kalmadığını Süleyman bin Maksud Ağa'nın şahitliğiyle dile getirmiştir.

Belge No: 21 Süleyman bin Efendi Ağa'nın Avine karyesinde bulunan deirmenin yarısını 4500 kuruşla Mardin muhafızı Mehmed Mirza Paşa'ya sattığına dair. 1837 (1253)

Belge No: 23 stiliyle karyesinin 4/1 hâsılâtının Arıklı mescidine ait olduğu ve bu hâsılâtın muhtesip Abdurrahman Efendi marifetiyle toplanması gerektiğinin Mardin muhafızına bildirilmesine dair Hacı Salih Hafız Paşa tarafından gönderilen 24 Haziran 1837 (H. 20 RA 1253) tarihli buyruldu.

Belge No: 29 Nusaybin'de Burunseri yolu üzerinde bulunan ve komşu ve sınırları belli olan "Beyza Deirmeni" ismiyle mehur harabe deirmenin, Semas oğlu Anton tarafından 1265 senesi Rebî'ü'l-evvel ayının başlarında 1000 kuruş bedel ile Muhammed Ağa oğlu Smail'den satın alındığına dair **Arapça kayıt**. 25 Ocak 1849 (Evail-i RA 1265)

Belge No: 30 Mardin sakinlerinden Nure binti Süleyman Ağa'nın vekili olan Tütüncü Ali bin Abdulgafur, emdin bin Mustafa Ağa üzerine açtığı alacak verecek davasında; babası Abdulgafur tarafından verilmesi gereken 1200 kuruşun Nure'ye teslim edildiği şahitler huzurunda anlaşılmıştır.

Belge No: 33 Mardin sakinlerinden İarizade Mehmed Rehid bin Molla Bekir mahkemeye gelerek kardeşi Molla Mahmud bin Molla Bekir hakkında açtığı davasında; Nusaybin civarında bulunan 4 balolu deirmenin 12 hissesinden 5'ini Mustafa Bey bin Ali Bey'in mülkü iken, 1254 senesi safar ayının sonunda 10 bin kuruş bedelle biraderinin satın aldığı ancak 4 ay sonra kendisine 13 bin kuruşla sattığı halde deirmenin hala zapt ve tasarrufunda olmadığını beyan etmiştir. Görülen davada deirmenin Mehmed Rehid'in mülkü olduğuna hükmedilmiştir.

Belge No: 36 Bimaristan mahallesinde içerisinde küçük oda, eyvan, su kuyusu ve mutfak bulunan ev, Diyarbakırlı Bu ud o lu Maksi Turmas tarafından Muksi Kulu ve karde i Evsul Cercuvaniye yarı yarıya ortak olmak üzere satıldı ına dair **Arapça Vakfiye**. 15 Mart 1849 (Evasıt-ı R 1265)

Belge No: 37 Abdurrahman b. Hacı Ahmed'in, Hacı Salih el- Deyri'nin o lu Süleyman'dan bahçeye kar ılık 2000 kuru aldı ına dair **Arapça kayıt**. Mart 1841 (Safer 1257)

Belge No: 47 Da i a iretinin ahalileri tarafından 30 kile arpanın ambara teslim edildi ine dair kayıt. Arpa bahası 500 kuru tur.

Belge No: 66 Kerim Pa a'nın azlinden sonra menzilhanede kalan bargirlerin Evahir-i aban'da muhasebeleri görülerek satıldı ı ve helak olanlardan ba ka 30 adet bargir kaldı ına dair kayıt.

Belge No: 67 Kasım 1840 (L 1256) tarihinde çar ıdan satın alınan bargirlerin kaydı yapılmı tır.

Belge No: 75 17 Kasım 1840 (H. 22 N 1256) tarihinde kirahannede helak olan davarları beyan eder.

Belge No: 82 Ri mil karyesinde yer alan ve içerisinde 2 su kuyusu, bir eyvan ve bir çadır bulunan ve batısı Bekir Efendi ve Yusuf Çelebi mülkü, do usu yol, güney ve kuzeyinde Hacı Mehmed El-Fa uh mülkü ile sınırlı olan sulu bahçenin, Mahmud b. Haydar tarafından 300 kuru a satın alındı ına dair **Arapça hüccet**. Mart 1841 (S 1257)

Belge No: 87 Hacı Muhammed b. Abdülkerim el- Fa uh adlı ki inin Ri mil karyesinde bulunan bahçenin 3/2'sini eyh Osman Efendi, Hacı Dervi b. Molla Mahmud ve Mustafa Efendi'den 600 kuru a satın aldı ına dair **Arapça hüccet**. Bahçe ile birlikte iki su nöbeti de alınmı tır. İlk nöbet cuma günü ikindi vaktinden ertesi günü sabah namazı vaktine de in; ikinci nöbet ise salı günü ikindi vaktinden ertesi gün sabah namazı vaktine kadar sürmü tür. Mart 1841 (Safer 1257)

Belge No: 90 Ri mil karyesinde güney ve do usu Mehmed Halid mülkü, batısı yol, kuzeyi Kadife binti Halid mülkü ile sınırlı 300 a aç içeren arazinin, 1860 kuru bedelle Hacı Halil b. Seyyid Mustafa tarafından satın alındı ına dair **Arapça satı hücceti**. ubat 1841 (M 1257)

Belge No: 91 Ri mil karyesindeki arazinin 20 hissesine sahip olan Molla Ali b. brahim er-Rasiyni'den, Hacı Halil b. Seyyid Mustafa tarafından 3 hisse, Fendi b. Ali tarafından 15 hisse olmak üzere toplam 18 hisse su nöbetleriyle birlikte 5450 kuru bedelle satın alındı ına dair **Arapça hüccet**. Aralık 1840 (ZA 1256)

Belge No: 101 Ri mil karyesindeki Miho ba ında bulunan ve sınırları belli olan sulu bahçe, smail b. Hamza tarafından karde leri Hasan ve Ali'ye vesayeten Muhammed b. Abdülkerim el-Fa uh'a 1700 kuru kar ılı ında satıldı ına dair **Arapça hüccet**. Bu bahçe yarım su nöbeti içerir. Mart 1841 (S 1257)

Belge No: 102 Muhammed b. Abdülkerim el- Fa uh, Ri mil karyesinde bulunan ve güneyde kendi mülkü, batıda Halef Bani'nin mülkü ile sınırlı bahçe hissesini 950 kuru a Halef b. Seyyid smail'den satın aldı ına dair **Arapça hüccet**. Mart 1841 (S 1257)

Belge No: 166 Mardin'in Tekye mahallesinde Hacı Mehmed Hanesi me hur olup, hanenin 4/3'ü Bekko'nun o lu Seyyid aban'a ait oldu u ve onun da o lu Yahya'ya temlikten verdi ine dair kayıt.

Belge No: 181 Mardin sakinlerinden Heyli binti emmun adlı zimmi kadın, emmas Mesih'in vekaletiyle Molla Muhammed errabi'nin üzerine açtı ı davasında, kocası Hanna veled Vanes'in 800 kuru alaca ı oldu unu iddia etmi tir. Ancak davalının borcunu ödedi i anla ıldı ından dava dü mü tür. Tarihsiz

Belge No: 210 Hacı Mehmed'in emval ve e yasının satıldı ına dair kayıt. 4 Tem 1839 (H. 21 R 1255)

Belge No: 213 Mardin'de Tekye mahallesinde bulunan Hacı Taha Kona ı 100 kuru , Dellal Bekir'in Kona ı 50 kuru ve Bakkal Molla Bekir'in kona ı 100 kuru olmak üzere senelik toplam 250 kuru bedelle Mehmed Mirza Pa a tarafından kiralandı ına dair kayıt. 25 Temmuz 1838 (H. 3 CA 1254)

Belge No: 215 Ulemadan Hacı Mehmed Efendi'nin o lu Molla Ali'nin, Muhammed b. Velid'e ait olup, içerisinde tek maslebeli mutfak, bir eyvan, bir su kuyusu, hav , ve kenif bulunan evi bin kuru bedelle satın aldı ına dair **Arapça satı hücceti**. ubat 1842 (M 1258)

Belge No: 222 Medine-i Mardin ahalisinden emmas Mesih Zebal nam zimmi meclis-i erde Heyli zimmiyenin vekili olarak Molla Mehmed üzerine açtı ı davasında 2800 kuru alaca ı oldu u ifade edilmi tir.

Belge No: 232 Diyarbakır sakinlerinden Mehmed bin Seyyid'in Tohumlu Ömer vekâletiyle zimmi Abraham veledi lya Yah i üzerine açtı ı davası. Tarihsiz.

Belge No: 237 Zimmi Mihail Davud'un arzuhali üzerine Mardin'de debba hanede bulunan dükkânın senelik 50 kuru kirasının Mardin muhafızı Mehmed Mirza tarafından kar ılandı ına dair 13 Aralık 1837 (H. 15 N 1253) tarihli kayıt.

Belge No: 238 Tob yolunda yıkılması emredilen dükkânla ilgili olarak zimmi Mihail Davud tarafından yazılan arzuhali sureti.

Belge No: 275 Medine-i Mardin sakinlerinden Ahmed bin El hac Hasan, meclis-i er'de El hac Mehmed üzerine açtı ı davasında; Tekye mahallesinde Bilçizadenin Kona ı denilen kona ın dâhilindeki 3 hücre, 2 kilar, yazlı ve matbahın yarısı ile su kuyusunun yarısı kendi mülkü iken Hacı Mehmed'in burayı haksız yere tasarruf etti ini iddia etmi tir. Ancak mü temilatın 10 sene önce 1000 kuru kıymetle zevcesi Adile binti brahim'in elinde kaldı ı ve Adile'nin 5 ay önce 1000 kuru bedelle Hacı Mehmed'e sattı ı ahitlerin huzurunda anla ıldı ından dava dü mü tür. 12 Ekim 1840 (H. 15 1256)

Belge No: 281 Mardin'in ehidiye Mahallesi sakinlerinden Molla Abdullah o lu Mahmud karında ı Said'e kefil olması üzerine karında ının Urfa canibine gitmesine ruhsat verilmi tir. 4 Haziran 1839 (H. 21 RA 1255)

Belge No: 291 Mardin sakinlerinden Amus veled Yusuf Basmacı adlı zimmi 1270 kuru alaca ı oldu unu iddia etmesi üzerine açılan davada, davalının bu mebla ı karde inin zimmetinde oldu unu, Nasara taifesinden Usi bin Muro ve Anton Asi'nin ehadetleriyle ispat etti inden dava dü mü tür. 4 Temmuz 1839 (H. 21 R 1255)

Belge No: 292 Mardin sakinlerinden Adile ve Meryem binti Musa adlı kız karde ler, Anto adlı zimminin üzerine açtıkları davada; Zünnar Vadisinde bulunan ve sınırları belli olan bahçenin, anaları Huri binti Seyyid Hüseyin'in mülkü iken onun rızası alınmaksızın biraderleri Süleyman bin Musa tarafından Sado veled Halid'e satıldı ını iddia etmi lerdir. Bahçeyi satın alan Sado'nun daha sonra 1000 kuru sümünle Anto'ya sattı ı ahitler huzurunda anla ıldı ından, iki kız karde in bahçe üzerinde herhangi bir hakkı olmadığı ve bahçenin Anto'nun mülkü oldu una hükmedilmi tir. 24 Ocak 1841 (H. 1 Z 1256)

3.VAKIFLARLA LG L BELGELER

Belge No: 13 Kasım Padi ah Medresesi vakfında çalı an Mehmed Selim'in vazifeleri beyan edilmi tir.

Belge No: 48 brahim Bey'in o lu H. Çerkez Bey'in tasarrufunda bulunan mülklerin brahim Bey'in emriyle ebediyen vakıf haline getirildi ine dair vakfiye suretidir. Bu vakıf Mardin'in Bâb-ı Cedid mahallesindeki evleri ve bu evlerin bütün mü temilatını kapsamaktadır. çerisinde avlu su kuyusu bulunmaktadır.

Belge No: 59 Kebapçı Hamud'un o lu eyhmus'un mülkünü ebedile tirerek vakfetti ine dair. Tezyan bölgesinde bulunan bu arazilerin sınırları bellidir. Kible tarafından dere, batıda Veli mülkü, kuzeyde Hedvin mülkü, do uda Usve'nin mülküyle sınırlıdır. Koyun mevkiine dü en a açlı ın sınırları da bellidir. Güneyi yol, batısı Osman Rumi'nin mülkü, kuzeyi Mısto Ulvi'nin mülkü, do usu Rasso bin Abbas'ın mülkü ile sınırlıdır. Vakıf, evlatlarına ve evlatların evlatlarına intikal edecektir. Vakıf velayeti hayatta oldu u müddetçe kendisine aittir. Soyları tamamen tükendi i zaman Mardin'deki Reyhaniye Camiine naklolunur. A ustos 1840 (B 1256) tarihli **Arapça Vakfiye**.

Belge No: 61 Kebapçı Hamud'un o lu eyhmus Tezyan bölgesindeki çe meye yakın olan mülkünü, Güllü Zerdi ve Zehra adlı kızlarına ve daha sonra evlatlarına ve evlatların evlatlarına, bunlar tükendi inde kız çocuklarına; daha sonra kendi yakınlarına bunlar da tükendi inde Mardin'deki Reyhaniye Camiine vakfetti ine dair **Arapça Vakfiye**.

Belge No: 76 Molla Ömer annesi Yasin kızı Halime'nin vekâletiyile ve Hacı Mehmed Bekta ve Molla İyas o lu Molla Ali'nin ahitlikleriyle annesinin tasarrufunda bulunan ve hibe yoluyla kocası Hacı Hasan'dan intikal etti i iddia edilen arazinin içinde kaynak ve kuyu sularıyla tüm dikili meyveli-meyvesiz a açlarıyla beraber sınırı güney tarafından varislerin arazisine dayanan, do usu yol, batısı Molla Ali ve Hacı Hasan'ın evlerine dayanan, kuzeyi Molla Yusuf ve Haydar o lu Dervi 'in mülküyle sınırlı bahçe bütün mü temilatıyla Molla Ömer tarafından Hacı Hasan o lu Hüseyin'e 600 kuru bedelle satılmı tır. 23 Nisan 1841 (Gurre-i RA 1257) tarihli **Arapça Vakfiye**.

Belge No: 80 ehidiye mahallesinde yol üzerinde bulunan ev vakfedilmi tir. Do usu Hacı Mehmed el Cevzi'nin mülkü, batısı Bonan Kızo mülkü, kuzeyi ise Hacı Davud el Haddad mülkü ile sınırlıdır. 1 Haziran 1841 (H. 10 R 1257) tarihli **Arapça Vakfiye sureti**.

Belge No: 117 Mardin'de eyh Zoli karyesinde bulunan çiftli in, eyh Hattab vakfına ait olup olmadı ı hakkında gönderilen 15-25 Ocak 1840 (Evasıt-ı ZA 1255) tarihli ferman.

Belge No: 122 Seyyid Necmi zade o lu Seyyid smail, Allah yoluna hapsedmek ebedile tirmek için kendisine ait olan elinde tasarruf olan ve er'i yolla kendisine naklolunan tüm malının 3/1'ini vakfetti. Bu da meydan çar ısında bulunan dükkânların 3/1'inin sınırları bellidir. Güneyde Seyyid Mustafa'nın mülkü, batıda Hacı Abdi ve Hacı Yusuf'un vakıfları, kuzeyde umumi yolla çevrilidir. Gelirinden yaz döneminde su ihtiyacı olanlara harcanacaktır. Vakfın velayeti kendisine aittir. Kendinden sonra çocuklarına intikal edecektir. 21-30 Haziran 1841 (Evail-i CA 1257) tarihli **Arapça Vakfiye**.

Belge No: 180 Seyyid Mehmed, Medrese mahallesi sınırında sınırları belli olan ve içinde üç mesalibli hücre, neccari, hamam, ahur, matbah v.s bulunan evini vakfetmi tir. 15-25 Aralık 1841 (Evail-i ZA 1257) tarihli **Arapça Vakfiye sureti**.

Belge No: 200 Evkafa ait bo alan cihetlere tevcih edilecek ki ilerinin evladı var ise evladına, evladı yok ise ehli ve erbabına ilam verilmesi hususunda kadı ve evkaf nazırlarına gönderilen 14-24 Temmuz 1837 (Evasıt-ı R 1253) tarihli ferman sureti.

Belge No: 204 Mehmed bin Ahmed Çukadarzâde'nin, eyh Eminüddin Tımarhanesinde yevmi 4 akçe vazife ile tevliyetinin yarı hissesini kendi rızasıyla 2 akçe yevmiye ile Mardin hanedanından Hindi-zade eyh Osman Efendi'ye feragat eyledi ine dair 18 Mayıs 1838 (H. 23 Safer 1254) tarihli kayıt.

Belge No: 205 Mehmed bin Ahmed Çukadarzâde'nin kendi adına asaleten ve karde i adına vekâleten Seyyid eyh Osman Efendi'ye feragat eyledi i vazifelerin beyamıdır. 1838 (1254)

Belge No: 216 Evkaf-ı Hümâyün nezaretine ba lı bulunan Mardin'deki ehidiye Cami-i erifi ve medresesinde yevmi 4 akçe vazife ile tevliyetine mutasarrıf olan es-Seyyid Hüseyin'in vefatı üzerine sulbi o lu eyh Musa Halife'ye, Amid Naibi Mevlana Hafız Hulusi'nin arzı ve eyhü'l-

slâm Mekki-zade Mevlana Mustafa Asım'ın i aretiyle tevcih edildi ine dair 24 Temmuz 1837 (H. 20 R 1253) tarihli berat.

Belge No: 257 Adile binti Hacı Mehmed, meclis-i er'e gelerek Tekye mahallesinde bulunan evini kendi vefatından sonra Tekye Camiine vakfetti ini ve kendisine ulemadan Seyyid Muhammed Necib Efendi'nin vekil oldu unu ilan etmi tir. **Arapça kayıt.**

Belge No: 263 Seyyid Mahmud Halife bin Seyyid Mehmed'in arzuhali üzerine, Sivas Eyaleti Mü iri Vezir Hafız Pa a ve Mardin naibine hitaben 17 Ekim 1837 (H. 17 B 1253) tarihinde ferman gönderilmi tir. Amid Sanca na ba lı Mardin nahiyesinin Göllükend karyesine ait mahsullerinin 5/1'i Cihangir Zaviyesi vakfına, kalan kısmı ise Mardin mukataası malına aittir.

Belge No: 267 Amid sanca nda Mardin nahiyesine tâbi Göllükend Karyesine ait mahsullerin 4/1'i Cihangir vakfına, kalan kısmı ise Mardin mukataasına dâhil oldu unu bildiren Hafız Pa a tarafından Mardin naibine ve Muhafızı Mehmed A a'ya gönderilen buyruldu suretidir. 7 Aralık 1837 (H. 9 N 1253)

4.TEREKELERLE LG L BELGELER

Belge No: 57 Mardin muhafızı Mehmed Beyefendi'nin hizmetinde bulunan çar ı a ası Arabgirli Hacı Hüseyin A a'nın Mardin'de vefat etmesi üzerine emval ve terekesi Mardin kadısı Mehmed Mesud Efendi marifetiyle satılarak tereke akçesi olan 3198 kuru 15 paranın müteveffanın vereselerine ita olundu una dair kayıt. 21 Temmuz 1837 (H. 17 R 1253)

Belge No: 58 1253 senesi Mardin kazası muhafızı Mehmed Beyefendi'nin hizmetinde istihdam edilen Çar ı A ası Arapgirli Hacı Hüseyin A a'nın vefat etmesi üzerine, terekesi Mardin naibi Mehmed Mesud Efendi tarafından satılarak; terekesi akçesi 3198 kuru 15 pare olarak hesaplanmı tir. 15 Aralık 1837 (H. 17 N 1253)

Belge No: 104 Hafız Pa a'nın harbende ba ısı Uzga Tay Usib nam raiyye eceliyle vefat etti inden muhallefati marifet-i erle satılmı tir. 13 A ustos 1837 (H. 11 CA 1253)

Belge No: 107 Sivas ahalisinden olup Mardin'de vefat eden Sipahi Abdulkadir El- hac Ali nam kimesnenin muhallefati satılmı tir. 21 Temmuz 1837 (H. 17 R 1253)

Belge No: 108 Sivas ahalisinden olup Mardin'de vefat eden Sipahi Mehmed'in e yalarının satılarak elde edilen toplam 479 kuru mebla ın Mardin muhafızı Mehmed Mirza Pa a'ya teslim edildi ine dair kayıt. 21 Haziran 1837 (H. 17 RA 1253)

Belge No: 109 Sivas sipahilerinden olup adı belli olmayan bir kimsenin Nusaybin'de vefat etmesi üzerine muhallefati sabık Mardin muhafızı Mehmed efendi eliyle Mardin'e götürölüp satılmı tir. 29 A ustos 1837 (H. 27 CA 1253)

Belge No: 110 Sivas ahalisinden olup Mardin'de vefat eden Osman Efendi'nin muhallefati satılarak, e yalarının kaydı yapılmı tir. Toplam 736 kuru Mardin muhafızı Mehmed Mirza Pa a'ya teslim edilmi tir. 4 ubat 1838 (H. 9 ZA 1253)

Belge No: 111 Aslen Üsküdar ahalisinden olup Mardin'de vefat eden Süleyman A a'nın muhallefati satılarak, kı la emininin emriyle Hacı Süleyman'a teslim edilmi tir. 11 Temmuz 1837 (H. 7 R 1253)

Belge No: 112 Mardin'de Nusaybin karyesinde bina olunan kı lanın memuru Süleyman Bey in yanında memur olan Üsküdarlı Süleyman A a'nın muhallefati marifet-i erle satılarak, toplam 2059 kuru un teslim edildi ine dair. 16 Eylül 1837 (H. 15 C 1253)

Belge No: 113 Eceliyle vefat eden Sipahi Yusuf A a'nın muhallefati marifet-i erle satılarak, toplam 398 kuru un Mirza Pa a'ya teslim olundu una dair. 4 ubat 1838 (H. 9 ZA 1253)

Belge No: 114 Ba dat tarafından gelerek Mardin'de vefat eden Sipahi Salih A a'nın muhallefati satılmı tir. Toplam 483,5 kuru Mirza Pa a'ya teslim olunmu tur.

Belge No: 121 Neccari Hacı Mehmed bin Numan Kalender'in metrukâtı marifet-i erle satılmı tır. 194 kuru un Mardin muhafızı vekili Seyyid Ebu Bekir Efendi'nin biraderi Mesud Efendi'ye teslim olundu una dair. 27 Mayıs 1839 (H. 13 RA 1255)

Belge No: 162 Mardin'de vefat eden Asitaneli zzet A a'nın e yalarının kaydır.

Belge No: 209 Mardin'de vefat eden Saide binti brahim'in veraseti kocası Hacı Mehmed, kızı Hazine ve o lu Mustafa'ya intikal etti i ve metrukâtının satıldı ina dair. Mustafa'ya 131 kuru , Hacı Mehmed'e 239 kuru ve Hazine'ye 66 kuru hisse dü mü tür. 3 Temmuz 1839 (H. 20 R 1255)

Belge No: 274 Mardin'de vefat eden Ahmed Feyzi'nin satılan e yaları beyan olunur. Mardin naibi Mehmed Mesud Efendi tarafından 160 kuru resm-i mahkeme, 6 kuru dellaliye ve 6,5 kuru kitabet kesildikten sonra yalnız 4405,25 kuru tereke hesap edilmi tır. 3 A ustos 1837 (H. 1 CA 1253)

Belge No: 276 Mardinli Allaf emmas Hasan'ın terekesi sayılarak cümle metrukâtı suk-ı sultanide satılmı tır. Toplam tereke 3844 kuru tur. 19 ubat 1839 (H. 5 Z 1254)

Belge No: 293 Hastanede vefat eden ki inin metrukâtının 1. Alayın Çavu larından Abdulvahab Çavu marifetiyle Hacı Abdulmelik Kona nda sayıldı ina dair.

Belge No: 312 Musul askerlerinden Abdalbaki bin Mahmud A a'nın kahvesinde vefat eden Pala brahim A a'nın metrukâtı, Kerim Pa a'nın emriyle Madenli Mustafa Kavas'ın müba eretiyle sük-ı sultanide satılmı tır. 6 Nisan 1840 (H. 3 S 1256)

SONUÇ

Osmanlı Tarihi ara tırmalarında en önemli ar iv kaynakları arasında yer alan er'iyye Sicilleri, ait oldukları dönemlerin çok çe itli belgelerini ihtiva etmektedir. Sicillerden faydalanmayı kolayla tırmak adına fihristlerinin çıkarılıp, tarih ara tırmacılarının istifadesine sunulmasının zaruret oldu u gerçe inden hareket edilerek, 253 Envanter numaralı Mardin er'iyye Sicilinin tanıtımı ve fihristi yapılmı tır. Bu çalı ma, fihrist çalı malarına bir katkı sa lama amacını ta ımaktadır.

Yukarıda özetlenerek fihristi çıkarılan belgelerin genel bir de erlendirilmesi ise u eilde özetlenebilir:

Mardin'in idari yapısı istikrarlı bir karaktere sahip de ildir. Bazen Diyarbakır bazen Musul Eyaletine ilhak edilerek, "kapıcıba ı" rütbesiyle atanan mütesellim ve muhafızlar tarafından idare edilmi tır. Bu dönemde Mardin kazası, Amid Sanca ı kadısı tarafından görevlendirilen kadı ve naibler vasıtasıyla idare edilmi tır.

Mardin ehrinin fiziki yapısına baktı ımızda, di er Osmanlı ehirlerindeki yapının korundu u görülmektedir. ehir çevresinde cami, mescit, medrese, tekke ve zaviye, hamam, bimarhane vs. vakıf eserlerinin aktif oldu u göze çarpmaktadır.

Mardin'in sosyal yapısında vakıflar aktif rol oynamaktadır. Vakfiye kayıtlarında gayrimenkul-lerin vakfedildi ine dair sıklıkla belgelere rastlanılmı tır. Önemli ticaret yolları güzergâhında bulunan Mardin'in ticari hayatının canlı oldu u a ikârdır. Musul'a giden ticaret kervanları bunun en bariz örne ini te kil etmektedir. Aynı zamanda ehir içindeki çar ı ve pazar yerlerinde çok çe itli i lerde birçok esnaf gurubunun faaliyette oldu unu söylemek mümkündür.

Ölen ki ilerinin metrukâtlarını ihtiva eden Tereke kayıtları da e ya fiyatlarının belirlenmesinde bir fikir vermesi açısından önem arz etmektedir.

Mardin mahallelerinde Müslümanların yanı sıra Ermeni, Yahudi, Süryani, Keldani, Nesturi gibi gayrimüslim teb'anın da ya adı ı ve Müslüman ile gayrimüslimler arasında sükûnetin sa landı ı huzurlu bir ortamdan söz etmek mümkün olmaktadır.

Genel olarak Türk Tarihi ve Kültürü açısından önemli ar iv kaynaklarımız arasında yer alan er'yye Sicillerinin tetkik edilmesiyle, ehir monografilerinin çıkarılması mümkün olmaktadır. Bu yönde yapılan ilmi ara tırmalara katkı sa lanması açısından yapılan fihrist çalı malarının önemi bir kat daha artmaktadır.

KAYNAKLAR

AKGÜNDÜZ, Ahmet; *er'yye Sicilleri Mahiyeti Toplu Katalo u ve Seçme Hükümler*, C.1, Türk Dünyası Ara tırmaları Vakfı, stanbul, 1988.

AKSIN, Ahmet; “218 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.1, Elazı , 1999.

BE RL , Mehmet; “385 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Osmanlı ehir Tarihi Açısından Önemi”, *OTAM*, S.10, Ankara, 1999.

ERDEM, Sevim; “1786- 1789 (H. 1200-1203) Tarihli 65 Numaralı Adana er'yye Sicili Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.20, S.1, Elazı , 2010.

ERDO AN, Meryem Kaçan; “1166-1167 / 1752-1754 Tarihli (R 37 Numaralı) Rusçuk er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Vakıflar Dergisi*, S.35, Vakıflar Genel Müdürlü ü Yayınları, Ankara, 2011.

KANKAL, Ahmet; brahim Özco ar, Hüseyin Ha imi Güne , Veysel Gürhan; *248 Nolu Mardin er'yye Sicili Belge Özetleri Ve Mardin*, stanbul, 2007.

ÖZDEM R, Rifat; “ er'yye Sicillerinin Toplu Kataloguna Do ru”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1,S.1, Elazı ,1987.

TATAR, Özcan; “ 8 Numaralı Antakya er'yye Sicilinin H.1178-1179 (M.1764-1765) Tanıtımı ve Fihristi”, *Türk Dünyası Ara tırmaları Dergisi*, S.164, stanbul, 2006.

UZUN, Celalettin “1638-1639 (H. 1048- 1049) Tarihli Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.23, S.1, Elazı , 2013.

YILMAZÇEL K, brahim; *Diyarbakır er'yye Sicilleri (Katalog ve Fihristleri)*, Ankara, 2001.

YILMAZÇEL K, brahim; “1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.12, S.1, Elazı , 2002.

YILMAZÇEL K, brahim; “392 Numaralı Harput er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.2, Elazı , 1988.

YILMAZÇEL K, brahim; “1736-1739 (H.1149-1151) Tarihli Amasya er'yye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *OTAM*, S.9, Ankara, 1998.